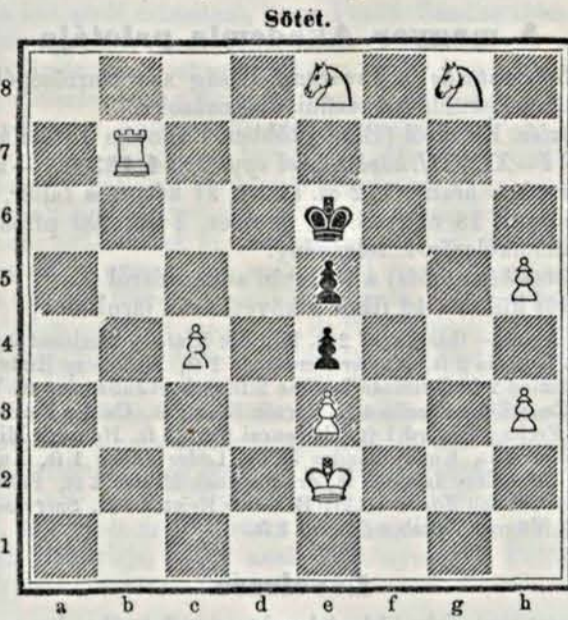

SAKKJÁTÉK.

62-ik sz. feladvány. — A „parabutyi gyár“-ból.

Világos indul s 3-ik lépésre matot mond.

Az 56. számú feladvány megfejtése.

(Loyd Sámueltól.)

Világos. Sötét.

- 1) Fe 8 - d 7 . . . . . Bg 4 - g 3 :
- 2) d 5 - d 6 . . . . . harminzhathéte lépésre.
- 3) Harminzhathat

Helyesen fejtették meg. Veszprém: Fülöp József. — Lessen: b. Meszénai István. — Új-Becsén: Cselkó György. — Hatanon: Kovács Zsigmond. — Hruszovon: Szenger Ede. — Verbőcsön: Nagy Idai Ferencz. — Kis-Kürtösön: Csemiczky Károly. — Debreczenben: Sperber F.

Rövid értesítések. Hatanon: K. Zs. Ön fölfedezése valóban fontos! Készítjük az érdemlelet. A feladványt köszönettel vettük. — Emilnek: Mit jelent e hosszú hallgatás? A feladványokat sokan ohajta várják, de legtürelmetlenebbül — én.

A 60-ik sz. feladványnál, négyféle megoldás kikerülése tekintetéből, b 3-ra Világos gyalog állítandó.

Színházi napló.

Péntek, febr. 22. „Fox és Pitt.“ Vigjáték 5 felv. Gottschaltól. Kísésvontatva ment ezuttal az előadás, a mi a vigjátékokra nézve kétszeresen határozó. Különösen a mi a Devonshirei hercegnő személyesítőt illeti, ósdáljuk, hogy e megrovás alól ki nem vehetjük, holott pedig máskor, legalább a vigjátékokban elegendő élénkséget szokott tanusítani. Arra is figyelmeztetjük a tisztelt hercegnőt, hogy toiletteje nem tetszett a közönségnek, a mint ő maga is tapasztalhatta.

Szombat, febr. 23. „Don Juan, vagy: a közböror-vendég.“ Opera 2 felv. Zenéjét szerző Mozart. Kedvesen lepett meg bennünket e szép operának oly váratlanul gyors ismétlése, annál inkább, mert színházunk játékrende épen nem a legvonzóbban van összeállítva; a mi különösen az operát illeti; szép az a „Dinorah“, de kissé nagyon is sürűn ismétlik. Egyebek közt szeretnők már a „Zsidónót“ és „Hunyady Lászlót“ is látni, hanem persze nincs, a ki énekelje amabban a czimszerepet, ebben Szilágyi Erzsébetet.

Vasárnap, febr. 24. „Liliumfi.“ Vigjáték 3 felv. Szigligetitől. Hétfő, febr. 25. „A csárna.“ Dráma 5 felv. Irta Scribe, ford. Huszár Imre.

Kedd, febr. 26. „Dinorah.“ Vig opera 3 felv. Zenéjét szerző Meyerbeer. Szerda, febr. 27. „A szerencse gyermeke.“ Jellemrajz 5 felv. Irta Birch-pfeiffer Sarolta.

Csütörtök, febr. 28. „Szerelmes ördög.“ Ballet 5 felv.

Nyílt tér.*

Az egészség drága kincs. Mennyire hasznos, ha az ember más kárán tanulhat, azt leginkább akkor tapasztalhatjuk, ha keresztülestünk azon kellemetlen eseményen, mely létünket szellemi- és anyagilag megseborította; mennyi időt és költséget megkímélhet akkor, ha utbavezetőre talál, s idejekorán czélszerűen orvosolhatja baját: ily szempontból kívánom szerencsés felgyógyuláomat leírni, s ha a szenvedő emberiségnek csak egy kevés része okul is belőle, akkor én cölomat elértem.

Öt évig szenvedtem én, — míg végre épen két évvel ezelőtt vérhányás következtében annyira elgyengültem, hogy mindenki szánakozva nézett reám; — folyamodtam fűhöz, fához s több rendbeli nevezetes orvoshoz, kik fennakadtak allopatha és homeopatha mesterkélt gyógyszerikkel, sőt

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1861.

mások is azt jósoltatták, hogy jó feleségem négy nevetlen gyermekeinkkel gyámol nélkül maradnak; — nem is ok nélkül, midőn orvosom utolsó látogatásával azt javasla, hogy az ágyban is oly nyugodt maradjak, s ne beszéljek, mert legcsekélyebb mozgás vagy beszéd is előidézheti a vérhányást.

Első homeopatha orvosom, hogy annál nagyobb bizalommal legyek az ő gyógymódorához, egy német orvosi lap egyévi folyamával kedveskedett, mely engemet annak folytatóság előfizetésére birt; meg is hozá ez gyümölcsét, mert Istenbe vetett bizodalom nem hagyott elcsüggedni, szorgalmasan olvastam az orvosi és élettani munkákat, s midőn utolsó orvosom nyilatkozata nem vigasztalt, érkezett épen egy külföldi orvosilapom, melyben egy homeopatha orvos azon megjegyzést tevő, hogy bármennyire el van ismerve a hasonszenvi gyógymód hasznos sikere, mégis vannak esetek, hogy idült bajokat egyedül a vizgyógy és vele egybekapcsolt gyógytestgyakorlat képes jó sikerre vezetni. Ezen megjegyzésre eszembe jutott a Szentírás szava

Mindeneket megkísértettek,
A mi jó, azt kövessétek.

s azonnal követtem az utat Siklós orvos ur budai vizgyógyintézetébe, hol mennyire tölem telt, előadám bajomat, de kinézésemmel fogva nem nyerhettem más vigaszt egyelőre, mint ha elhatározom magamat az intézetbe lépni, 14 nap alatt említett orvos ur figyelemmel kíséréni bajomat, akkor határozottan megmondhatja, gyógyítható lesz-e avagy sem. En tehát 1859. év apr. 2-án csakugyan a nevezett gyógyintézetbe felavattattam, betegségem különböző szenvedései között legjobban kintott a száraz köhögés, de ezt a vizgyógy mütétele-néhány nap alatt szembetűnőleg csillapíták, a vérhányás pedig végkép elmaradt. A tizennégy napi működés alatt mélyen tisztelt orvos ur oly mértékig fogta fel bajomat, hogy azután erősebb alkalmazást használnván, bebizonyult, hogy a baj épen ellenkező helyen rejlett a testben, mint előbbeni orvosaim gyanították; csodálom kellett, minő szép renddel következett a belrészek tisztítása és a vérforgás szabályozása, mily kedves modorral kezdte orvosom a szigorú étrendet velem megkedveltetni, és az annakelőtti sok rossz szokásaimat gyűlöletessé tenni, tapasztalván otlétem alatt azt is, hogy mindazok, kik az orvos tanácsát híven követik, sokkal gyorsabban gyógyulnak meg, mint a kik könnyelműségüknél fogva a szenvedély és rossz szokásnak magukat alávetik.

Kinek kedves tehát ez élet és szabadulni kíván idült bajától, ki életéről érez magában, ne irtózzék a vizgyógy- és gyógytestgyakorlattól, és kinek módjában van, avatassa fel magát Siklós orvos ur budai regényes fekvésű gyógyintézetébe, melynek már számosan tanui vagyunk, hogy hazánk fővárosa körében is feltalálhatni azt, mit sokan Graefenbergben keresnek, kinek pedig nincs módjába a nevezett intézetbe járhatni, szerezze meg legalább 1859-ik évben kiadott dr. Siklós „Vizgyógy mód utasítását“, ugyszintén dr. Batizfalvy „Házitestgyakorló könyvét“, olvassassa azt figyelemmel, bizonyára minden család sok hasznát veendi, ha a benne irtakat híven követi.

Még az az egy kívánni valóm marad, hogy Siklós orvos ur intézete oly egyszerű pártfogásban részesüljön, hogy ott mielőbb bizonyos alapítvány útján az elszegényedett szenvedők részére is egy osztály alakulhasson, és hazánkban több ilyen intézet létrejöhesen, valamint az irodalmi téren mentültöbbségszerű munka jelenjék meg, mely a szenvedő emberiségnek a természeti gyógyerők fejtegetésével felvilágosításul szolgálhasson.

Én pedig áldom az isteni gondviselést, mert öt évi tespedéséből olyan utra vezetett, hol nemcsak életemet sikerült megmenteni, hanem oly hasznos életmódot szoktam meg, melylyel nemcsak magamat s hozzám tartozóimat jó egészségben fenntartani bebizonyult, hanem sok ismerőseim követőim lettek, a kik pedig még terjedelmesebb részleteit ohajtanák felgyógyulásomnak megismerni, azoknak személyes találkozásommal örömet adok utasítást. Pesten 1861. február havában. — Solyom B., kereskedő.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.		
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.	
Február — Mártius								
3 Vasár.	F 3 Camilla	F 3 Gund	19 A Septuag	6. 40	5. 45	21 Jónás	1. 19	9. 27
4 Hétfő	Kázmér	Lucius	20 Leo C.	6. 38	5. 46	22 Jónát.	2. 26	10. 20
5 Kedd	Adorján vért	Adorján	21 Timoth.	6. 36	5. 47	23 Zor. t.	3. 21	11. 24
6 Szerda	Frigyus	Fridolin	22 Eugenia	6. 33	5. 49	24 [szent.]	4. 4	0. 32
7 Csütört	Aquin Tamás	Felicitas	23 Polyk.	6. 31	5. 51	25 Joram	4. 36	1. 54
8 Péntek	Istenes János	Laj Beat	24 Philemon	6. 30	5. 52	26 Izaiás	5. 2	2. 52
9 Szomb.	Francziska	Cziril	25 Tarasius	6. 28	5. 54	27 25. S.	5. 23	4. 1

Holdnegyed : ☾ Utolsó negyed 3-án 8 óra 32 perczkor este.

TARTALOM.

Gróf Persigny Viktor (arckép). — Régen volt oly közel. Soós Miklós. — Kilinkó. — Magyar női viseletek a XVIII. századból (képpel). — Viskelyi Béla. — A dévai várrom (képpel). Cs. Gyula. — Pontok Magyarország multjából (folyt.). — Zemplénmegyei négyelet. Oláh Dani. — Gróf Széchenyi István műveiből. — Tarház: Az Ipoly-Sajó-völgyi vasut. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. — Adatok Petőfi halálához XXXIV. — XXXVI. — Egyház és iskola. Közintézetek, egyletek. Mi újság? A m. Akademia palotája. Levelezés. Szerk. mondanivaló. Sakkjáték. Színházi napló. Nyílt tér.

Felelős szerkesztő Pákh Albert : (lak. magyar-utca 1. sz.)

10-ik szám.

Nyolczadik évi folyam.

Pest, mártius 10-én 1861.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedre 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhöz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félre 10 ft., évnegyedre 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Tokaj és régi vára.

Ott, hol a magyar alföld hatalmas folyama hazánk egyik legszebb megyéjének fő erét, a Bodrog vizét magába veszi, 400 lábnyi magasságra kiemelkedve s a többi hegyektől mintegy különválva, egy meredek sziklahegy áll; ez a Kárpátok azon hegyorának végcsuca, mely Sáros megyében — Cserveniczán — a híres nemes opált szolgáltatja, s délnek fordulván, Abaujvármegyének keleti oldalát végig futja, innen több ágazatban Zemplénbe lép, s annak legdélibb végén ama világhírű hegyet képezi, melynek környékén a borok királya, a tokaji nektár úté fel uralkodó székét.

E süvegalaku hegy porphyz sziklafalai alatt, a Tisza és Bodrog által keskeny helyre szorítva, terülnek el Tokaj városának nagyobb részében kőből épült házai, melyek közül hárszorosok és kőfalak emeltes házak tűnnek is ki, mindazáltal maga a város egészben véve igénytelen kinézésű; de felvirágzása bizton remélhető, annyival is inkább, miután most már hazánk két oly hatalmas közlekedési ága metszi át, melylyel nálunk kevés város dicsekedhetik, a tiszai gőzhajózást, és a debreczen-miskolczi vasutat értjük, melyeknek itt főrakhelyük van. Ez ideig egyedül borának köszönheti, hogy nemcsak hazánkban, de egész Európában, sőt a többi földrészekben is ismeretes volt, mert hiszen Tokaj bora mindenütt a borok királyának ismertetett el.

Igaz van Fényes Eleknek, midőn a tokaji borról ezeket írja: „Ha a kecses hölgy, Európa, egy statistikai bizottság előtt megkérdezettétek, hol vannak legjobb és legbecsebb szőlőkertjei? — lélekimerettel bizonyosan ezt felelné: „Szép, de helylyel-közzel elhanyagolt szőlőhegyeket birok Portugal-, Spanyol-, Olasz- és Görögországban, szintén nemes ültetvényeket Németországban, — ámbár itt sok közpészertűt és rosztat is, — de a legjobbak s legtermékenyebbek Franciaországban vannak s — Magyarhonban. Mi

jóságát illeti, úgy vélem: a tokaji folyó arany, a ménesi, ruszti, soproni és szerémi nektár; Champagne, Burgund, Bordeaux, Lünen legnemesb termékeivel nemcsak megmérkőzhetnek, de Bacchus tisztelőinek nagyobb részét magának nyerné meg; minéműségre nézve a tokaji egész világon fölebb valót nem ismer, s mennyiségre nézve csak Franciaországnak hódol.“

Azt egyébiránt mindenki tudja nálunk, hogy ezen éltető nedv nem csupán a Tokaj megett emelkedő hegyen terem, hanem és leginkább ennek környékén, az ugynevezett Hegyallján, melyet a Kárpát bérceinek legdélibb ágai képeznek Zemplénben.

Hossza e termékeny hegyláncnak 6—7, legnagyobb szélessége Szántótól Kis Toronyáig 6 mérföld lehet, mely összesen — miután szélessége igen változó — 14 négyszög mérföldnyi tért foglal el, de ebből csak a Tisza és Bodrog vizei felé eső lapjain, mintegy 5 négyszög mérföld szenteltek bortermesztésre, a többit erdők, szántóföldek, rétek és kertek foglalják el. — 21 helység s ezek közt 11 kis város tartozik-e boldog bortartomány köréhez.

Világhírű bortenyészetének legelső tényezője országunk új alkotója, IV. Béla király volt, ki e tatár-pusztította vidékeket olaszokkal népesítette be, s ezek a bortermesztéségre virágzásba hozták, hogy már 1380-ban a zempléni borkirályi ajándék volt már V. Istvántól is 1271-ben, midőn azt ama főpapnak ily szavakkal átadá: „decimas vini, ubi vineae modo sunt plantatae.“

Azonban Tokaj híres bora, még ismeretesebb lett világszerte az aszabor készítésének behozatala által, mely Szirmay szerinte a XVII. század második felében történt, s virágzásának legfelsőbb fokát a XVIII. században, Lengyelország első felosztásáig, elérvén, ez időtől fogva mindinkább hanyatlani látszik.

Tokajnak hajdan híres vára volt. Bodrogköz azon

földnyelven állott az, mely a Bodrog vizének a Tiszával összefolyása által képződik, tehát nyugat felől a Bodrog, kelet felől a Tisza folyta körül, s ugyszólván falait mosta, és épen azért nehezebben lehet hozzáférni, mintha bármily magas sziklahegyen állott volna. A mai Tokajjal szemben a félszigeten már csak néhány elszórt nagyobb kődarab emlékeztet e várra; s hol azelőtt a hatalmas Rákóczyak és Zápolyák pompás vártermei diszelegtek, ott most csak szegény halászhok rozzant kunyhóit szemlélhetjük.

A tokaji vár Bél történetirő szerint már a magyarok bejövetelekor fennállott, s azt szláv lakosai építették. Nagyobb hitelt adhatunk azonban hazai történetirodalmunk legrégebbi forrása szerzőjének, Béla király Névtelen jegyzőjének, ki a tokaji hegyről és várról a következőket írja:

„A mint Ond, Ketel, ugyszintén Tarczal (vezérek, — a mai Sáros-Patak felől jöve) az erdőn átmenve, a Bodrog folyó mellett lovaglánc, s mintegy ki akarván tenni magukért, sebes nyargalást futva egy magasabb hegytetőjére vágattak, akkor Tarczal igen serény vitéz, mindnyájok közt elsőben hágott föl a tetőre, s azon hegyet az naptól fogva maig Tarczal hegyének neveztek.”

Tehát a mai tokaji hegy még Névtelen jegyzőnk korában Tarczal hegyének — *mons Turzolnak* nevezetett. „Ezen Tarczal vitéz később Árpád kegyelméből — mondja az említett jegyző — azon hegy tövében, hol a Bodrog a Tiszába szakad, nagy földet szerze, s azon helyen földvárat építte, melyet jelenben *Himös udvarnak* neveznek.” E vár helyét szerzőnk oly pontosan meghatározza, hogy azt minden legkisebb kétségen kívül a tokaji várral egynek kell vennünk. Nevezetes, hogy szerzőnk a „Himös udvar” nevet csak az ő korában divatozottnak állítja, s így mintegy hallgatva elismeri, hogy annak előbb más neve volt. E név a szláv *Sztokaj* (visszakadás), melyet a magyar ajak könnyebb kimondás végett *Tokajj* egyszerűsített. (Lásd *Szabó Károly* Béla király Névtelen jegyzőjének fordítását.) De ha ez áll, akkor az is igen valószínű, mit Bél mond, hogy t. i. már a magyarok bejövetelekor volt itt vár, s tótok lakták, különben honnan származnék oda, a szláv „Sztokaj” elnevezés?

Ha a történet fátyolát fellebbentjük, azt látjuk, hogy e nyom nélkül elpusztult vár, mely még csak nemrég, a múlt század elején is szerepelt, igen gyakran nevezetes eseményeknek volt színhelye. Csak a főbbeket említjük. Így mindjárt az első magyar királyok korában 1074-ben Geyza herceg, midőn Salamonnali összeütközése után megfutamodott, Tokajban talált menedéket. 1241. a tatárok által feladatott s több ideig romban hevert, míg 1398-ban Döbrey István kapta cserébe Kazon helységért, de azt már 1401-ben hűtlensége miatt elvesztette, s több más várral együtt Brankovics György szerb fejedelemelek adatott. Brankovics pedig Hunyady Jánosnak engedte át.

1469-ben Mátyás király Zápolya Imrénének ajándékozta.

A mohácsi vész után Zápolya János seregével együtt ide vonta magát, a várat erődítésekkel látta el, s 1526-ban országgyűlést is tartott itt, melyen magát magyar királynak kiáltotta ki, hatalmas beszédet tartott ez alkalommal Verböczy István.

1527-ben I. Ferdinánd és Zápolya János seregei között több heves harc volt Tokaj vidékén, 1550-ben itt adatott át a szent korona Ferdinánd küldöttjeinek.

1593-ban Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem birtokába jutott.

1604-ben a város csaknem földig pusztított Bástia hadai által, s a lakosok roppant sanyarúságokat állottak ki, minek részletes leírása a város 1610-ben szerkesztett jegyzőkönyvében foglaltatik.

1605-ben Boeckai István Ruber György osztrák várparancsnokot seregestül a tokaji várba szorította, s egy esztendő ostrom után bevette, miután a várőrség, lovait, kutyáit, sőt macskáit is felemésztette. 1607-ben Thurzó György 70,000 tallérért megvette.

1620-ban Bethlen a koronát ide hozatta, s halála után 1630-ban Tokaj birtokába, másik felesége Brandenburgi Katalin lépett, de már 1641. ismét Drugeth János birtokában találjuk.

1646-ban az evangélikusok részéről zsinat tartatott, s e vár és város fészke lett a reformációnak.

1647-ben Rákóczy Györgyre száll a vár, ki azt Velenczéből és Belgiumból hozott építészek által ujjíttatá és erősítteté meg.

1663-ban ismét az osztrák német őrség kezébe kerül Tokaj vára, mely idétől fogva egész 1683-ig ugyanott maradt.

1670-ben az I. Rákóczy Ferencz forradalma alkalmával, a forradalmiak hevesen ostromolták. — A török hadaktól sem maradt

menten a város és vidéke, legnagyobb pusztítást 1678-ik évben vettek ezek itt véghez, midőn a várost kirabolták s felégették, s mintegy 162 nőt és gyermeket hurcoltak el rabságba, mint ezt Tarczal város jegyzőkönyvében Babocsay jegyző feljegyezte.

1683-ban gróf Tökölly Imre foglalta el a várat.

1697-ben Tokaji Ferencz akkori várparancsnok a várbeli őrség közt forradalmat támasztott, melyben a német őrség egyik felkoncoltatott, s a várat a lázadók kezébe juttatta, azonban még azon évben Vandemont Károly által visszafoglaltatott, mely alkalommal a város is kiraboltatott, szétdulatott s lakosai kegyetlenül felkoncoltatottak.

1703-ban Bercsényi Miklós II. Rákóczy Ferencz részére foglalta el, ki azt két évvel később földig leromboltatta, s hogy még nyoma se maradjon, a Tisza és Bodrog vizeit ráeresztette a szét-hányt romokra. Azóta pedig a fenmaradt köveket is elhordták a tokajiai házak építésére.

1715-től fogva pedig Rákóczy Ferencz legyőzete után, mind a város, mind a hozzátartozó uradalom a kamara birtokaihoz kapcsoltatott, s a diósgyőrrel együtt kormányoztatik.

A jelenlegi Tokaj város két részből áll, u. m. a tulajdonképi vagy régi Tokaj, és Kis- vagy Új Tokaj. Az első a nagy állandó tiszai fahidtól felfelé, vagyis inkább északra, a hegyoldalba húzódik, hol a római katolikus nagy templom, reformatus és görög-egyesült egyházak tűnnek ki; Kis-Tokaj pedig a hidtól lefelé délnek, sokkal szebb és tágasabb helyen terül el. Itt van a Debreczen-Miskolcz-vasuti indóházi állomás, a Tiszai gőzhajózás ügynöksége s kikötője, valamint a nagy álladalmi sőt több épülettel s több csinos magánház. Jelen képzünk a Tisza tulsó, szabolcsi oldaláról van felvéve, ez a hidat, azontul pedig a várost ábrázolja.

Nagy élénkség mutatkozik itt a Tiszán, nevezetesen sós és faszőlőkarók, zsindey és léczek nagy mértékben szállítatnak felföldről. Őszszel pedig különösen sok gyümölcsöt hoznak a Tiszán, úgy hogy a szálak csaknem az egész Tiszát elborítják. Általában e mintegy 4000 lakossal bíró kis város, igen élénk kereskedést űz mindenféle terményekkel és árucikkkel. — *Zombory Gusztáv.*

Fenmaradt jobbainkhoz.

(1860. novemberben.)

Tíz év után kik még fennállatok,
Kiket vérszék és öröklet megkímélt:
Van-e erő, van-e kedv bennetek,
Elfoglalni a megnyílt pályát?
Koszorútok, mit a vad kor letépett,
Ujra zöldelt, újra hajlik felétek.

A mult idők nagybecsű kincseit
A jövőnek ti adhatjátok át;
Az újabb kor, mely szolgáléban élt,
Nem ismeri a jog szent zászlóját.
Ti értitek: mi a hon szabadsága,
Reátok néz a nemzet ifjusága.

Bontsátok ki a fénylő lobogót,
Jelszóra vár a haza töledek; —
Vagy álsugár az, mely félénk mosoly,
És nem lehet hínárba lépnetek!
Mélyebb a seb, hogysem hamar gyógyuljon,
S kiált a mult; hogy a nemzet okúljon.

Föltűnk vérző árnyak bolyganak;
S meglep sötét — fájó emlékezet!
Oh! nem csuda e visszadobbanás,
S hogy lelkünket iszonyat szállja meg!
Istennek kell csudásan közbelépni,
Ő képes csak e csomót szertetépni.

Hogy lejárt az erőszak vad kora,
Hogy lánczaink szemei porlanak;
Hogy a váltság igéje hangozik;
Egünkre hogy megint feljött a nap;
Mind ezt látjuk, — de nincs biztos vezérünk,
Ki felszóljon: a révhez hogyan érünk?

Ti nagy részben még némán állotok,
Kikben bizunk, multunk szent bajnokai!
Vagy tán megtört a honfíjdalom;
Vagy jobb szelet vértok fuvallani?...
Áll a nemzet remény és aggalomban,
Hite elhal s megint új lángra lobban.

Medgyes Lajos.

Kilinkó.

(Népm. se MERÉNYI-től. — Vége)

— Ugyan édes fiam, már hogy ennél te ebből hamarabb, mint én; — én, ki lerántottam a bundáját, összeapritottam, megpörkölttem s azonfelül apád vagyok?!

— Már akár süttötte, akár főzte kelmed, de annyi szent igaz, hogy én abból hamarabb eszem, mint apám-uram.

No ez abban maradt. — Itt Kilinkó térül-fordul, a juhbőrt megtömté harasztal, egy nagy ebadta husánggal irgalmatlanul püfölni kezdte s fenszóval, torkaszakadtából kiabálta: jaj, nem én loptam el a juhot! jaj, nem én loptam el a juhot; hanem az apám-uram, ki ott a tűz mellett van, la!

Az öreg csak hallgatja, csak hallgatja, ismételvén magában: nem én loptam el a juhot? nem én loptam el a juhot? hanem az apám-uram, ki ott a tűz mellett van? . . . No itt nem jól van a dollog, kutya van a kertben; utczu vesd el magad! bezzeg nem nézte az öreg, hol a ritka, hol a sűrű, vén létére futott, mint az üzött szarvas.

Kilinkó pedig visszament a tűzhöz s már akkor nemcsak, hogy jól is lakott, de majd meg is éhezett, mikor az öreg, ki kenyérfutónak állott be, visszatért a tatárutásból; mert, hogy látta az öreg, hogy senki sem űzi, csak boldondája szaladt világot mint a Kari lova: visszafordult s csendesesen a tűzhöz sonfordált.

— Hol az ördögbe jár, apám-uram? én már el is felejttem, hogy ettem: azért újra hozzálátok.

Csak esznek, csak esznek, egyszer megszólal Kilinkó:

— Ugy-e megmondtam, apám-uram, hogy a pörköltből hamarabb eszem, mint kigyelmed?!

— Hej fiam! ezermester vagy te! de addig jár a korsó a kutra, míg el nem török.

— Elhiszem azt, ha agyagból van; de én vasból vagyok, ki az ördögök kutján se török össze. Azért holnap indulok, elmegyek a pokolba s ha csak szeret tehetem, elhozom a király öreganyját, a vasorrú bábát, ki ott ispiritusban van becsinálva . . .

Itt, veszen Kilinkó két roszt gebét, még pedig olyant, hogy a gerinceivel aratni lehetett volna s oldalbordáit egyenként megszámlolhattad volna; — oly csunya roszt két pára volt, a melyre azt szokta mondani a magyar ember: eb ennek a gazdája! Rádásul még ennek a két ánglus paripának az a jó tulajdonsága volt, hogy akkor álltak meg, mikor nekik tetszett, akkor indítottak, mikor nekik tetszett. De fel is kantározta őket illendőképén sallangos szerszámmal: mindkettőnek madzag-hám marta a szügyét s toldozott-foldozott csepű kantárszár rágta a száját. Vett hozzá még egy vedlett fakószekeret, a mi úgy járt négyrébte gönyvedve, mintha a fara le lett volna űtve s oly szépen nyikorgott, mint a vén Runyi hegedűje, mikor könyörületre akarja indítani az emberi szívet.

Tán az egyszeri tőr erre a jószágra mondta ezt a rigmust:

Fakószeker, kenderhám,
Szegény ember, roszt szerszám.

Tán Kilinkó volt az, ki annak imígy felelt:

Idő borul,
Boeskor merül, —
Öreg apád
Erre nem ül.

Akár mondta, akár nem, elég az hozzá, hogy Kilinkó ily jószágokon indult el a pokolba. De azt el is felejttem mondani a szóbeszéd között, hogy fogatott az apjával két sūdö-nyulat, csináltatott a cigány kovácsnál hat vasbakót és szedetett az anyjával két zsák cserepet. S miután mindezeket a kocsijára felpakolta, csak így indult el a hosszú utra.

Megyen, mendegél hetedhét ország ellen, még az óperenciás tengeren is túl, csigaszaladással, hangyanyargalással és bolhaugrással olyan göröngyös, röges utakon, hogy majd kirázta a lelkét; tán ki is rázta volna, ha az Kilinkóé nem lett volna!

Kilinkó végre, hogy gyorsabban haladjon, megállítá a két gebét, vagy meg se kellett állítani, mert azok maguktól is megállottak, s leszállt a koci, vagyis a színehagyott, vedlett fakószekérről, előkereste az aczelt, kovát és taplót s kiütött. Mikor legjobbban égett a tüzes tapló, bekötötte az istenadta két jószág fülébe. Ime, egyszerre, mintha kicsérélték volna a két roszt gebét, mintha sárkánytejet szoptott volna, sebes vágatva, mint a legsebesebb forgószél, megindult a pokol felé s meg sem áll addig, míg annak a szájához nem ért.

Hogy ideért Kilinkó, hogy megállt a két roszt gebé: leszállt a kocsilésről, a hátára vetette a két zsák cserepet, a hat vasbakóval együtt s úgy lezudította a pokol ajtaja előtt, hogy annak megrendült még a boltíve is s minden ördög, apraja-nagyja abba hagyta a munkáját, annyira megijedt. Itt, Kilinkó elkezd iszonyuan csőrömpölni; verte a hat vaskóval a cserepeket.

Kiszaladt egy ördög nagy ijedten s kérdi tőle, hogy mit akar. — Nem egyebet, felelt Kilinkó, mint itt kápolnát építeni s titeket a pokolból kipapolni! Azért csak szedjétek össze a sátorfátokat, ingó-bingó holmíteket, mert itt többé nem lesz sötétség, nem lesz pokol, hanem istentdicsérő kápolna, a melyben én leszek a pap!

— Jaj, csak hagy abba! a mit kívánsz, azt adunk.

— Azt kívánom, felelt Kilinkó, hogy izibe adjátok ide a király öreganyját, a vasorrú bábát, ki itt ispiritusban van eltéve.

Az ördögök annyira megijedtek, hogy tüstént odaadták a király öreganyját, a vén vasorrú bábát, ki ispiritusban volt eltéve.

Kilinkó aztán föltette a fakószekére a király öreganyját s elindult vele hazafelé; de, alig viszi egy félóra járóföldre, utána szalad egy nagy kamasz, ökörfarku, lolábu, szőrös-bőrös ördög és visszahivta.

— Hallod-e Kilinkó, — vesztél volna az anyádnál! — nem addig van az; hanem a ki jobban tud szaladni, azé legyen a király öreganyja, a pokol ékessége!

— En nem bánom, felelt Kilinkó immel-ámmal, erre is rádom a fejemet; de van nekem egy hét hetes kisöcsém, az is jobban tud szaladni mint te: hát én akkor hogy tudok!?

— Majd meglássuk, felelt az ördög, hogy hány zsákkal telik: azért nosza, hol az öcséd, álljon ki a sikra.

Itt Kilinkó kinyitja a zsák száját, kiereszti a sūdö-nyulat s az ott hagyta el az ördögöt, a hol taláta.

Igy újra Kilinkóé lett a király öreganyja, a vasorrú bába, ki ispiritusban volt eltéve. És azt újra föltette a fakószekére, a két gebét pedig megabrakolta cigánybrakkal s kihajította a pokolból; de, alig ment egy félóra járóföldre, újra utána loholt egy nagy kamasz ördög és visszahivta.

— Mért hivatok vissza? kérdi Kilinkó.

— Csak azért, felelt egy nagy kamasz ördög, kinek akkora füle volt, mintegy két éves tinó lehuzott bőre, hogy a melyikünk ezt a kilencz mázsás vasbuzogányt magasabbra tudja hajtani, azé legyen a király öreganyja, a pokol virága!

— Ha csak azért hivatok vissza, annak én fittyet hányok s oda se nézek! . . . no hajtsd fel!

Felhajítja az ördög a kilencz mázsás vasbuzogányt, s az a hány mázsa volt, annyi napig ért le a pokolba.

Kilinkó is megfogja a végét, hogy majd felhajítja, — jöllehet meg se tudta volna mozdítani. Főlnéz nagy keservesen az égre s egy álló óráig mindig a holdvilágra bámul.

Már az ördögök is megsokalták, kérdik tőle, hogy mit néz.

— Mit nézek?! . . . Hát látod-e azt a fényes udvart az égen?

— Látom, felelt az ördög.

— No, ha látod, hát tudd meg, hogy ott lakik az én bátyám, ki a Dávid bácsi kovácsa s annak akarom ezt a buzogányt felhajítani, hogy kovácsoljon belőle tüzes istennyilát s vele aztán titeket egyenként verjen agyon!

— Jaj, csak ne tedd, inkább vidd el a király öreganyját, a pokol ékességét!

Igy Kilinkó kiállta a három próbát, az övé lett a király öreganyja, a vasorrú bába, a pokol ékessége, ki ott ispiritusban volt eltéve.

Megyen, mendegél hazafelé, de most már nem szaladt utána egy ördög sem s nem hivta vissza; mert egy ördög nem birt volna vele, kettőt pedig resteltek volna küldeni.

A királynak pedig ez idő alatt se éjjele, se nappala; szüntelen azon törte a fejét: hátha elhozza Kilinkó az öreganyját a pokolból? . . . hátha még az ördögöket is meg tudja csalni? . . . mit csinálók én a vasorrú bábával, hiszen megöl förtelmes tekintetével s rádásul fele királyságomat Kilinkónak kell adnom? Ezt soha ki nem állom! . . .

Mikor azért Kilinkó beállított elébe, mondván:

— Jelentem alásan, itt van a felséged öreganyja! az ezt felelte:

— Takarodjál vissza vele a pokolba s tüstént vidd vissza oda, a honnan hoztad!

— Viszi biz a Belzebub! . . . mondá Kilinkó, fölvetett egy nagy ebada szérüesprőt s a pokol virágát visszahajtotta a pokolba.

Az ördögök egy nagy forgószélet küldtek érte, melynek a kellőközepébe, mint valami hintóba, szépen beleült a vasorru bába. Egy garabonczás diák fogta a gyeplőt, ki rongyos palástjában a bakon ült s meg sem állt vele a pokolig. Mindenütt a merre csak mentek, a jég elverte az emberek vetéseit.

A király most mindig azon törte a fejét, hogy veszíthesse el Kilinkót. Egyszer még is rájött a dolog bibéjére. Volt ugyanis a királyi rezidencia kellőközepén egy muzsikáló száz öles kut, s ennek a szépszólásu kutnak elromlott a muzsikája. Az irástudók és a bölcsék azt mondták, hogy azért nem szól a kut, mivel szépszólásu öta nem tisztították. A király azért azt mondta Kilinkónak, hogy mindaddig nem adja át a fele királyságot, mondta Meseországának a felét, míg a szépszólásu kut meg nem szólal, míg azt ki nem tisztítja. Pedig, dehogya a szépszólásu kut forgott az ő elméjében; egészen más lappangott a dolog alatt; nevezetesen az: majd mikor Kilinkó olyan kis vödörrel, mint egy lugzó, legjobban meri a vizet: akkor a padláson levő huszonhat mázsás harangot lehajítja a kutba, ezzel az óriás földével szépen leborítja, ott leli sírját, s ez a huszonhat mázsás harang lesz a szemfödele.

Kilinkó erre csak azt felelte, hogy legyen meg ő felsége akarata, kész a kutat kitisztítani.

Ugy is lett. — Kilinkó lebo-csátkozott a száz öles kutba; huszonhat ember pedig szépen odahengerítette a huszonhat mázsás harangot s lezudította a fejére. De nem úgy volt az megírva, hogy Kilinkó ily csunya véget érjen; mert ő eleve — élt a gyanuperral, — szépen behuzta magát a kut pandal-jába: így, mikor leesett az óriási föld, megfogta azt fülénél fogva s kihajította a kutból, mondván:

— Most melegem van; nincs szükségem a kalapomra!

A kut kávája mellett ép ott állt a király s azt a 26 mázsás harang úgy agyonütötte, úgy szétmált, hogy kanállal sem tudtak volna belőle annyit összekaparni, mint a körmöm fedetése.

Hiába! a ki másnak vermet ás, maga esik bele!

No most az volt a kérdés: ki legyen a király? . . . ki más mint Kilinkó! ugyanis már az övé volt a felekirályság!

Volt a harang alatt a megboldogult királynak egy gyöngyadta gyönyörű 18 éves leánya, ki szelemtől lelkezett ékes virágszál volt. Ezt a virágot Kilinkó a kebelére tűzte s élete párjának, feleségének eljegyezte. De különben, könnyű Katót táncba vinni; könnyű a szép leányt leszakasztani, ha a szerelem keze tépi; mert alig pillantották meg egymást, azt mondták egymásnak:

Szívem szép szerelme! én a tied, te az enyim, ásó-kapa sem választ el egymástól.

Lakzit laktak s még most is élnek, ha meg nem haltak.

Magyar női viseletek a XVIII. századból.

III Nyári öltözék.

A magyarnők nyári öltözékének főjellemonása az volt, hogy nehezebb és melegebb felsőöltönyök, mint mente, suba és gerezna mellőztettek; ezeket csak a zordon téli időkben és utrakelvén vetették fel a nyári alsóöltözékre, habár melegebb szövetből készült is ez.

A nyári öltözék ismét vagy házias- vagy disz-öltözet volt. Alkatrészei ezek voltak: leányoknál párta, asszonyoknál főkötő; to-

vábbá általában füző-váll vagy utrakelve mellény, mely mindkettőnek elől volt nyílása; végre szoknya és kötény; cipő, papucs vagy sáros időben puha szattján kis csizma.

Igen szép disz- vagy bál-öltözék-leírás hagyott reánk Bethlen Miklós „Ön életrésében“, melyben Bánfy Ágnes öltözékét ismerteti. Halljuk csak, miként írja le e nőt:

„Feje be volt fedve tulajdon szép hajával, mely is szépen egybe levén szedve, a fejének hátulsó részén nagyobb, vastagabb és magasabb konty volt csinálva, mint rendszeren a mi erdélyi asszonyaink szokták viselni; fején volt egy olyan koszoru, a minőt minden leányok Magyarországtól a levantei tartományokig viselnek. Ezen koszoruk vagy az esztendő különböző részein teremni szokott virágokból, vagy drágán kivarrva, vagy különböző színű drágakövekből szoktak csinálva lenni és úgy köríték az egész fejét, hogy annak csak a felső része és a hajból csinált megfodorított tekercek, melyek a homlok körül állanak, láthatók — A mi uriasszonyaink vállat viselnek, mely is elől befűzetik és testökhöz szorítatják, mind alól, mind felől egy kis arasznyi hiányosságig, ez alatt van egy melltartó. Ezen vállakhoz ujjakat, szük és karok-

hoz álló hasonló materiából, mint a vállak borítéka, de ezen felül még egy ingujjat patyolatból vagy más igen vékony selyemmateriából akasztanak, mely is két három önyvi bőséggel le ér a kezek fejéig, alól meg levén prémezve valamely színű bársonnyal és hasonló színű bojtos rojttal. — A mi asszonyaink mindezen öltözéken felül még hordanak vállakra kötött és az övekig érő kis palástot vagy mentét, a melynek széleit mentőkben egyik kezökkel összefogják, a másikban tollakból készült legyezőt tartanak, melyben egy kis tükör is van.“ — (Lásd a rajzot.)

Azon kis palástról már 1606-ban tesz említést Dillich az ő Chronikájában, hol a palást rajzát is mellékelte.

A mi az öltözékek egyes nekeit illeti. Dillich említi, hogy a magyarnők különböző színű, arany-nyal, ezüsttel kivarrott főkötőket viseltek, hasonló szalagokkal, melyekkel megkötötték, ennek gyönyörű példányai láthatók Nemzeti Muzeumunkban is.

Toll Jakab utileveiben híven leírja a magyar leányok pártáját, szerinte a leányok semmi kendőzetet nem viseltek fejkön, hanem sötét vagy más színű selyem vagy egyéb szövetből készült, három ujjnyi széles konakot viseltek, melyeket gyöngyökkel vagy korallokkal, néha élővirágokkal díszítnek, mely legbájosabb kinézést kölcsönzött szép arcaiknak.

Ezen körnek két végét három szögbe illesztett szalagokkal köté össze, melyek végei szabadon lengettek hátulra és vállakra. Szép hajukat tekercsbe fonva, ezen párta felett jobbról balra áthajtvá viselék.

Régiebb időkben vertarany-korona alakú, lefüggő lánczoc-kákkal, kövekkel kirakott pártákat is viseltek, mint szintén a Nemzeti Muzeumban láthatni.

Ünnepélyes alkalmokkor vállat viseltek, mely elől gyöngyökkel fűzetett, Ortelius szerint selyem vagy bársonnyal kivarrva. E vállak prémesek voltak, mely ugyanazon szövetből volt mint a váll maga, a selyem rendszeren ezüst s bársony arany csipkét kapott; amellet csipkét, a karokat pedig két három helyt szalag-gal csokorra kötött patyolat ingujj borítá egész a kézfejéig; a nyakon arany-lánczokat, vagy gyöngyfűzereket viseltek.

Az erdélyi nők a füző-váll felső végén elől nagy arany vagy ezüst, drágaköves boglárt vagy csatot is viseltek; ezen boglár hajdan a diadalmask jelvénye volt.

Magyar női viseletek a XVIII. századból: III. Nyári öltözék.

A derékről szoknya folyt alá; Kóváry szerint a minő kelméből volt a szoknya, olyan volt a váll; azonban az atlasz és bársony vállak kivételt képeztek, a mennyiben mindenféle szoknyához alkalmaztattak.

Ha a szoknya ezüsttel volt szegve, akkor a váll arany galand és csipkét kapott. Hétköznap rázsa- és posztoszoknyát viseltek, alól 3—4—5 sor csipkével. Diszben bársony-szoknyákat viseltek arany csipkével. — Dereukat drága öv szorítá, mely alól csipkés kötény folyt alá, néha egészen a lábfejéig.

Ortelius szerint bársony-czipőt és papucst viseltek; de utóbb, csizmákat is igénybe vettek, melyek sárga veres fekete karmazsinkordovából készültek; rojtos vagy anélküli sarukat is használtak.

Mellékelte képünkön két nyári öltözék látható a XVIII. század elejéről. A kis palástos női alak erdélyi, a másik pedig magyarországi viseletet állít elő azon korból.

(Vége következik.)

Vizkelety Béla.

Pest város új rendőrsége.

Hazánk újra szervezési nagy munkájában változás alá kell esnie az eddigi rendőrségi intézményeknek is. E munka lassan halad bár, de biztosan, s úgy hiszszük inkább is célhoz fog vezetni, mint az eddigi nyomasztó, s csaknem egészen idegen elemekből összeállított, s azért a népségtől mindig bizalmatlansággal, ellenszenvvel fogadott rendszer. Mint örvendetes tényt említik a hazai lapok már eddig is — bár még csak a kezdet kezdetén vagyunk, — hogy a vétségek és kihágások esetei már eddig is tetemesen meggyérültek s a mi történik is, az $\frac{9}{10}$ részben a még mindig létező régi rendőrségi organumok elleni tiltásokban találja okát. De a ki várni tud, azt meg nem csalja reménye, s azért hiszszük, hogy e bajtól is csak megszabadulunk.

Fővárosunkban, hol az összeütkezésekre több alkalom kínálkozott, hol a helyi viszonyok rendezését ezernyi érdekek követelik, s a személy- és vagyonbiztonság kiáltó szükségé válik, mert annak megsértésére százsorta több alkalom kínálkozik, Pest városában, mondjuk, végre komolyan hozzálátnak a városi rendőrség szervezéséhez. Az illető hivatalok szabad választás útján be vannak töltve ismeretes erélyes férfiak által; kívánatos tehát, hogy működésüknek végre hatáskör is nyíljon s mindenekelőtt a kellő segéd-személyzet is kiállítassék s felszereltesék. Nem ide tartozik, politikai okoskodásokkal támogatni e szervezés szükségét, itt csupán azon tényeket jegyezzük fel, melyek e rendezés előhírnökei gyanánt a közelebbi időkben fölmerültek.

Pest város rendőrsége a főkapitányi hivatal kezében központosul, melynek élén az általános szótöbbséggel választott főkapitány, Thaisz Elek áll. A négy külvárosban külön-külön alkaptányok vannak ez ügyek vezetésével megbízva, kiknek egy-egy tollnok, irnok, 3—7 biztos, 2—4 őrzetű és szolgák vannak alárendelve. A középponti főkapitányi hivatalhoz még a következő személyzet: 2 hadnagy (az egyik a vásári, a másik a beszállásolási ügyekre); 2 biztos (a hussal és tűzifával ellátásra); 3 tərbiztos; 3 tűzfelügyelő (egyik éjjelenként is a város házána); 1 tömlőczartó, tollnok, irnok, házfelügyelő, kulcsár. Ezután következnek a rend fenntartására ügyelő fegyveres személyzet, u. m. 1 poroszló hadnagy, 1 őrmester, 5 tizedes, 200 poroszló, 12 lovas rendőr, 12 lovas kerülő stb.

Meg kell említenünk, hogy mindez eddig leginkább csak a papiroson van sigen óhajtható, hogy mielőbb életbe is lépjen. Ugy halljuk, hogy a gyalog poroszlok egyenruhája már meg van alapítva (kék attila, világos vörös zsinózzattal) s talán nem sokára látni is fogjuk utcáinkon. — Eddig még csak a lovas kerülők végeznek szolgálatot, s mintegy az alkotmányos rendőrség első példányának bemutatásaul közülük itt egy ily új pestvárosi kerülő híven talált rajzát.

Gr. Széchenyi I. műveiből.

Nehezebb cselekedni magunk helyén mint másén; magunk minden gátot s akadályt meglátunk, másén pedig közönségesen nem.

— Ha mindenki magában azon egyszerű kérdést tenné csak: „valjon mi fogna történni, ha minden ember épen azt cselekedné, vagy azt abban hagyná, a mit énfele lehetetlen, hogy igen sok a világon másképp ne forogna. — Halandók hiába törekednek tökéletest elérni, s bármi nagyon közelítsenek is ahhoz, még se

lálolhatnak soha ki a közepszerűségből egészen. — A nagy veszedelmet s a sors óriási csapásait bátrabban kiállja sok, mint a mindennapi kis sérelmeket, halk elaljasodást, mindenekfelett a kéteat. Némek legalább kellemesb.

— Haszonkeresés nélkül nem történik semmi a világon, úgy mint lehetetlen, okozatot vagy következtést képzelni ok nélkül, csak hogy egyik pénzbeli haszon, másik becsület, harmadik halhatatlan név, megint más, menyecske vagy épen menyország után vágy. S így magyar vér Magyarország hasznáért bizonyosabban legsebesebben dobog, s legmelegebben is. Alap nélkül biztosan nem állhat semmi, s kizárólag csak azon tárgyat birhatjuk igazi sikerre, melyet természetes vagy matematikai renddel — a mi nálam egy — kezdünk s folytatunk.

— A thema s ellenzés azon két pont, ha az előrelátást összehasonlítjuk a földméréssel, melyekről közelebb vagy messzebb elhatározhatni a harmadik pontot, a jövődot.

— Vagyonosban oly hiba, a vagyont nem költeni, mint vagyontalanban, többet költeni mint a mije van.

Pestvárosi kerülő.

Pontok Magyarország multjából.

(Emlékeztetől költőinknek, művészeinknek.)

(Vége)

Hát azon rut zubbony- vagy szoknyaforma alsóruháról, melyet Geiger képein látunk, mit mondjak? miután a bő alsóruha ellenkező a hideg éghajlattal, mely alatt őseink éltek — ellenkező a magyar kizárólagos lovas természetével, a hagyomány, a korunkig eljutott szokással, sőt a magyarruha általános fogalmával is. Ellenkező a hideg éghajlattal, mert ez testhez fekvő ruhát igényel. Ellenkező a lovas szokással, mert egy ilyen ruhában lóra ülni nem lehet, ha csak az elől hátul farig felhasítva nem volna (Geiger képein ily felhasítást nem vettem észre.) A hagyomány és szokás ezt nem igazolja, mert a magyar, ki, mint említém, eszmáját pazarló ékesítette, s így egyik fényűzési darabul tekintette, annyira, hogy régebbi korban a megyei tisztviselők fizetései közt egypár sárga csizma is előfordul, s okirataink szerint egypár ily csizmaért fekvő birtokok zálogosítottak el, már pedig ha őseink ily szoknyát viseltek volna, azáltal a csizma egészen eltakartatván, fényűzési czikk lenni megszűnt volna. Nem engedné az ily szoknyás viseletet a sarkantyú sem, mert ez azt összetépné. Az ily keleti pongyolához csak muzulmán sarkantyutlan papucs való, ilyest pedig őseink nem viseltek, de talán nem is ismerték. Ellenkezik ez a magyar viselet általános fogalmával is, mely férfiak és nőknél mindenkor, rövidebb volt inkább mint hosszú, igazolja ezt a férfiaknál a szűk nadrág, s különféle képen díszített hosszúsáru, sarkantyus lábbeli, igazolja a mai köznépi női viselet, mely oly rövid szoknyából áll, hogy ez a piros csizmas lábat el nem takarja. Ez divatozott hagyomány szerint ős anyáinknál is rangkülönbség nélkül mindaddig, míg a kényelmesebb vagy divatosabb viganó, harisnya, cipő ezt ki nem szorította. A magyar dolmány — most atilla — tehát nézetem szerint egy tédig erő köntös lehetett, melyet a divat koronkét hol rövidebbre, hol hosszabbra módosított, de a mely főleg az őskorban bokáig érő szoknya soha sem lehetett. Másként áll a dolog a felső öltönyvel, mely lett legyen bár köpönyeg, palást, bunda, mente vagy csak állatbőrrel idomított kacagány is, ezen felső ruha már egyenes rendeltetésénél fogva arravaló levén, hogy azzal az egész testet betakarni, fedni lehessen, annak bőnek, hosszúnak kellett lenni. S ez a ruha volt az, melyben ős eleinknek és még most is nekünk utódoknak fényűzésünk összpontosul, ezekhez használtattak bélésül, prémül a legtrikább s drágább vadak bőrei, ezekhez a drága mentekötő-lánczok, csatok stb., és úgy hiszem, hogy a legtrikább korban ezen felső ruha minden kelmeboríték nélkül mint kacagány, vagy a mai napon a köznépi bunda, később ez kelmekkel borítva mente-palást alakban használtatott.

Szabadjon ez alkalommal bővebben szólnom a kacagányról, melyet sokan eszményinek vagy csak ünnepélyes fényűzési cikknek tartanak, a minthogy korunkban már nem is igen mondjuk, de nem így volt a régi korban, s nem hibázunk, ha azt mondjuk: hogy a kacagány volt őseinknek legelső felső takaró-ruhájuk, nagyobb állatok bőreiből, melyek t. i. a test nagyrészt betakarták, készitve. A kacagánynak nemcsak emléke él mai nap is népünk közt, hanem azt a palócok mint nemzeti ős szokásainkat leginkább megtartott törzs, mai nap is használják, s kacagánynak nevezik. — Történet ezelőtt mintegy 25–30 évvel, midőn Szent Erzsébet nevű palóc falu erdeiben késő ősszel vadásztam, járkálás közben egy öreg kondással találkoztam, kinek is szüre alól magyar juhok gyapját látván kifityegni, kérdésemre, hogy a szür alatt talán bundát visel, azt válaszolta: „nem bunda ez uram, hanem csak kacagány.” Erre még figyelmesbbsé levén, kértem, hogy mutassa meg, minő alakban s mi végre használja azt. Szűrét szétnyitván, láttam egy magyar juhok egész bőrét félvállra vetve a nyakába akasztva. Hasznát és célját így magyarázta meg: „nekem mint kondásnak egész éven át az erdőben kell laknom, télen át a hideg ellen bundát nem használhatok, mint az alföldi pásztorok, mert azt a galyak, sűrű bokrok összetépnék, egyébiránt is a bunda eső ellen csak kifordítva és csakis addig, míg szőre meg nem kopott, védelmezhetne, ámde a jó sűrű szőrű bunda eső időben sok vizet fogván fel, annyira nehéz lesz, hogy abban a hegyeken s fel járálni terhes volna, a szür ellenben eső ellen elég védelmet ad, de a hideg, főleg pedig szél ellen keveset ér. E bajon csak a kacagány által segíték, mert a szür alatt a kacagányt azon oldalomra fordítom, honnan a szél jő. Midőn pihenni vagy aludni ledőlök, a ka-

czagányt alám fordítom, s azon nyugszom stb.” Ez egy tapasztalás megerősít azon hitemben, hogy őseinknek legrégebb, legegyszerűbb s mégis igen czélszerű felső ruhája csakugyan a kacagány volt, az e célra használt ritkább állatok nagybecsű bőrei a fényűzésnek is elég tág mezőt nyújtván. — És ha Geiger képeit nézzük, éppen ezen prémes felső hosszuruhákat, és a kacagányt találjuk azokon legkevesebbé képviselve — holott a hosszú prémes ruhákat őseink mai korig nem csatákban ugyan (mert ott terhes, alkalmatlan lett volna) hanem ünnepélyek, összejövetelek, sőt mindennapi ruha gyanánt rangjokhoz képest közönségesen is viselték.

Látunk Geiger képein Árpád korabeli alakok derekán övet, s e mellé törökös késeket, handsárokat dugva. Nézetem szerint ez is csak eszményi, és pedig alaptalan megtoldása az ős magyar viseletnek. Alaptalan az öv, mert ezt a magyarok csak később kezdték viselni, s főleg a törököktől vették át, de tartós divattá sohasem emelkedett. A huszárainknál most is divatos öv egészen újabb kori divat szülségből származott, vagyis midőn a kurta dolmány viselete a katonaságnál életbelépett, a kurta dolmány és szijas nadrág közt csupaszon maradt lágyéknak elfedésére szolgál. A kurta dolmány viselete a polgári é tben is divattá válván, az övviselés itt is szükségé lett; az öv hosszu dolmányhoz nem is illik, nem is szükséges, és divatban sem volt. Nem szükséges, a lágyék eltakarására, mert azt a hosszu dolmány ugyanis befedi, nem szükséges a végett sem, a miért azt a törökök, szerbek stb. viselik, hogy t. i. melléje kést, handsárt surjanak, mert ilyes fegyvermet a magyar soha sem viselt, nem is használt, legalább azt sem a történet, sem a hagyomány nem igazolja, sőt ellenkező tanusít az, hogy ily handsár forma magyar fegyver őseinktől reánk nem maradt. Mert ha ez használt fegyver lett volna, éppen úgy láthatnánk ily régi magyar késeket, mint látunk régi magyar kardokat, buzogányokat stb. és látunk a törökök köztünk megjelenése idejéről fogva ily régi török késeket, handsárokat. Egyes kivételek, divatok, valamint a ruházatnál, úgy a fegyvernemeknél is koronként felmerülhetettek ugyan, s hogy fel is merültek évkönyveink bizonyítják (p. o. midőn Zoltai Lőrincz a hatvani bégnek Bartánál utját állotta, ott volt a többek közt Füles Miklós is, ki is egy agával összecsapván — mint Buday Ferencz írja — az agát egy hegyes koszperdforma karddal, melylyel csak szurni lehetett, s melyet a magyarok csak az időben kezdtek használni, hasba szurta s megölte; de az ilyeneket nemzeti szokásul, fegyverül felhozni nem lehet.

A szaru-tülok helyesen van felvéve az őskorba Geiger által is, mert ezt nemcsak a vezérek mint jelt adó egyszerű hangszert használták, hanem használta azt a köznép is, mint használják némely helyeken pásztoraink mai nap is ivó eszközül, s hogy a tülok kedves eszköze volt a magyarnak, világos abból is, hogy p. o. (Eger vidékén) egy földmives ember tarisznyájából most sem hiányzik a tülok, bár mostani korban alkalmasabb ivó eszközeink levén, már csak mint sótartó használatik. Nem valószínűtlen azon állítás sem, miszerint a jászok által birt ugynevezett Lehel kürtje sem volna egyéb, mint ivó eszköz.

Hibáztom Geigert abban is, hogy őseinknek kezébe holmi díb-dáb idomatlan fegyvereket festet. Egy oly harczeruvelő s házi fényűzést nem ismerő népnél, mint milyenek őseink voltak, a fényűzés egyik tárgyát éppen, a fegyver tehetne, mint a nomád életet inkább kedvelő araboknál látjuk ma is. Ezt bizonyítják a hozzáink eljutott régi kardok, buzogányok ékes drágaságai. Nem osztom azok nézetét sem, kik azt állítják, hogy a magyar a kardot valaha a vállon keresztül vetett tartón viselte volna, nemcsak azért nem osztom pedig, mert ily viselet mellett (hacsak azt fel nem tesszük, hogy őseink a mai sorkatonaság példájára dragont is viseltek), a kard a nyakból minduntalan lecsuszthatván, a harcban használhatlan lett volna — de azért sem, mert ily nyakbavaló kardkötnök sem emléke, annál inkább példányá korunkig el nem jutott, de annál inkább birunk drága, széles, s különféle módon gazdagon ékesített, régi, derékra való kardkötnök. S így általános szokásként azt állíthatjuk, hogy a magyar kardját mindig lágyékára kötve viselte, s viseli ma is.

Mindezeknél fogva én Geiger képeit, főleg azoknak az őskorra vonatkozó példányait, tisztán eszményieknek, vagy ilyesek után készült másolatoknak hiszem, ezenfelül a nemzet jellemével, szokásaival, a hagyományal sok tekintetben ellenkezőknek tartom, mert azokból hozzáink hagyományilag misem jutott el. Már pedig különösen a szoknyaforma alsóruhát, a gyöngyös haját illetőleg,

ha azt őseink általában viselték volna, éppen úgy eljutott volna korunkig annak emléke, vagy nyoma, mint eljutott a legrégebb ruhánk, a kacagány. Geiger képeit tehát mindaddig, míg helyes vagy hü voltak kétségeltlen adatokkal igazolva nem leend, mellőzendőknek véleményezem, ellenben a magam nézeteit sem tartom egészen tökéleteseknek, valóknak, mert azok sem csálhatlan források adatain, hanem inkább csak hagyomány, a magyar nemzetnek ősi szokásaihoz ragaszkodó természeténél fogva korunkig eljutott tényeken alapulnak. A tárgy mindenesetre fontos, s az egész nem-

zetet érdeklő. Igen kívánatos tehát, hogy e tekintetből a bárki által tett indítványt, vagy véleményt megrostálás, fontolás nélkül el ne fogadjuk, de ne is mellőzzük, hanem e tárgyat kutatás és tanulmányozás tárgyává tévén, a valót vagy a valóhoz legközelebb állót fogadjuk el. Ha pedig ilyes eredményhez nem juthatnánk, tart-suk meg a józan ész sugallta azon öltözetet ősidők eseményei festésénél is, mely a mostani magyar viselettől nemcsak hogy egészen el nem térő, hanem azzal alapvonásaiban egyező is.

Mártonffy Károly.

T Á R H Á Z.

Adatok Petőfi halálához.

(A közönség, úgy hiszszük, nem szünt meg figyelemmel kísérni adatainkat, melyektől egykor igen vonzó képet fog lehetni összeállítani szeretett költőnk viszontagságos életéből. S bár, nézetünk szerint, kutatásaink főtárgya, Petőfinek valóban megtörtént halála s annak körülményei iránt teljesen tisztában vagyunk s némely véleménye szerint tudósít-sainkat talán be is végezhetnők: mindazáltal folytonosan oly részletek s új összeállítások birtokába jutunk, melyeket közönságunk elvonnai véteknék tartanak. Bizonyára mindenki előtt érdekes olvasmány lesz a következő levél, melyet Petőfi rokona, legrégebb s legmeghittebb barátainak egyike, jó hírnevű festőművész hazánkfia Orlai Petrics Soma intézett hozzánk. Az ő beleszólását régóta várjuk.)

XXXIX. Orlai levele.

Pest, márczius 5.

Legszébb elismerést nyujt Petőfi költői érdemeinek azon buzgalom, melylyel a nemzet az ő porait, sőt élő személyét keresi: azon tisztelt és szeretetnek kifejezése ez, melylyel egy lelkes nép nagy szellemei iránt viselkedik. Szerintem a kutatásnak sikerülhet még, a sirt is feltalálni, hogy a nemzet kegyelet-babérkoszorút függeszzen följé, de azt várni, hogy zengzetes ajka új dalokkal melegítse fel szívünket, hű reménységnek tartom. A fegyverletét után egypár óra, Petőfi nejknek hozzám írt leveléből tudtam meg, hogy Sándor eltűnt. Még hittem egy ideig, hogy tán sebei, külföldre menekülés, vagy más, azon időben megszámlálhatlan akadályok nem engedik tudatni legközelebbjével hollétét; azonban, midőn a várakozásban az idő annyira haladt, hogy azalatt, ha nem is közvetlenül tőle, de neje által, kivel gyakran találkoztam, hollétéről értesülést nyerni reméltem, s az még sem teljesült, azon szárnyaló hírek kezdék hitelt adni én is, hogy elesett, s most, oly sok év után, abban többé semmi kétségem. — Nincsenek ugyan pozitív adataim erre, de az ő nemes szíve, lelke, jelleme, családja iránti érzelmek, oly meggyőző erkölcsi és pszichológiai támpontokat nyujtanak nekem, hogy halálát bizonyosnak kell tartanom.

Nemcsak rokoni, de korá ifjuságunktól fogva a legbensőbb baráti viszony is csatolt hozzá. Több ízben, s néha egész éven át együtt látkunk, s ha szenvedélyes, nyughatatlan szelleme széthordozta őt a hazában, leveleink által kerestük fel egymást. (Igy írt ő, többi között, a helyett, hogy egy iskolai év beálltával elhatározásunk szerint maga jött volna Pápar, egy levelet nekem: „Nem fogadhatom el, ugymond, szegény szülem azon ajánlatát, hogy ők segíteni fognak, nélkülöző sorsunkban nagyobb bünt követnek el azáltal a rablásnál. Mit tehettem tehát egyebet, feltettem a sápkamat, s a merre ellenzője esett, arra indultam.”) — Velem jött ő Sopronba, hogy itt katonává legyen, s mint tudva van, itt az akkori Goldner ezredbe he is állott. Midőn később elbocsátását Károlyvárosban megnyerte, innen télen Sopronba gyalogolt, hol engem lenni hit, azonban én már ekkor Pápar voltam, onnan tehát ide jött. Következő évben, midőn tanulmányaimat folytatandó, visszatértem Pápar, szinipályájának megszakítása után, már ott várt reám, s az egész évet együtt lakva töltöttük azon kis fehér ház keskeny szobájában a kollégium mellett, melyről Jókai emlékezik a „Tarka élet” I. kötetében. — Nem szándékom itt, Petőfi rövid, de viszonagságteljes életéből végig feljegyezni azon adatokat, melyek által igazoljam, hogy nem szűnő barátságával feljogosított azt reménylenem, hogy ha ő még az erdélyi hadjárat után is él, legalább azon barátai közé számí, kikkel életben lételet tudatta volna.

Azonban ez neki érdekében is állott volna. Ennek bizonyosságául meg kell említenem utolsó elválásunkat, mit érdekessége miatt körülmenyesen mondok el, mert egy balesemény, mely bennünket akkor elválasztott, egyszerűsrend okozója volt azon végzeteljes utnak, melyből Petőfi többé vissza nem tért.

Midőn az országgyűlés 1849-ben Szegedre költözött, Petőfi elkészítette a haza ügyei zárlatára felett, s egy ideig a rég nélkülözött családi örömeinek akarván élni, a forradalom zajától valamennyire ment helyre, Mező-Berénybe jött hozzám. Nehány hét múlva, ő, neje és én Aradra szándékoztunk berándulni Damjanics látogatására. Már kocsiira ültünk. A lovak azonban az egyik kapuszárny behajtásánál megriadva, egy átleni kőfalke-reitén rohantak, s a kocsi rudját eltörték. E kellemetlen helyzetből szabadulva, visszatértünk az elhagyott terembe, addig, míg az előhívott kovács a rudat ismét használhatóvá teszi, sietségünk miatt félbehagyott reggelinket kényelmesen elköltendők. — Ez alatt zubbonyos honvédekkel tölt két koci-

végtat el az ablak alatt, s a ház előtti piacon megáll. Az első percze felismertük az egyikben Egressy Gábort, ki is általunk bevezetettve, bemutatá egyik utitársát, Kiss Sándort, mint Bem segédjét. Tudva van, hogy Petőfi kegyeltje volt Bemnek. Kiss Sándor Szegeden, hol hadvezére megbízásában járt, értesült Egressy által Petőfi hollétéről, s hogy őt Bem meghagyásából Erdélybe jövetelre szólítsa, vette utját M. Berénynek. Petőfi értesülvén atyjaként tisztelt öregje óhajátásáról, mintha sejtelve lett volna a felette függő végzetéről, kedvetlen és habozó lett. Végre Egressy rábeszélésére ezen szavakkal fordult nejkéhez: „Mit mondasz Juliskám, menjünk-e?” — s miután ez őt követni nyilatkozott, hová sor-a vezet, el volt a menetel határoza. Az ez idő alatt kijavított kocsi Arad helyett Váradnak és Erdélynek indult egy óra múlva a 3 tagból álló Petőfi család. Fajjalommal kellett elválnom tőlk, hogy rég időkől életemen rágódó ideges főfajam, nem engedé őket követnem a minden kitűrést követelő utra. — Petőfi legbecesebb emlékeit, u. m. Bemmeli levelezéseit egy tárczában (mely tárcza nem rég Reményi birtokába jutott) azóta a közönség elé került újabb költeményeinek kéziratát, és egyéb ereklyéit őrzésekre bízta.

Ekkor hagyta el költőnk örökre ábrándjainak hazáját, az általa sokszor megénekelt alföldet, hogy a testvér Erdély bércze közé meghalni menjen.

És kérdelem, lehet e feltenni, hogy ha ő még a bevégzett véres harcok után is él, hogy lelkének szülőtjeit, már csak azon okból is, mert a bujdosó egyedül ezek által szereshetett volna magának anyagi segítyt, s más nálam hagyott beces ereklyéit, tőlem soha sem követelte volna? — Ismertem Petőfi viszonyait, alig van életében oly pont, oly barát, kihez őt melegebb érzület csatolta, hogy az egyszer másszor köztünk beszédtárgya ne lett volna. Kétségem van azért, hogy ezek kikerülésével, a két magyar hazán keresztül bujdosva, kizárólag a mostani kis-babóthi lelkesben, Káplai urban vetette volna bizodalmat, hihez, mint e lapokban, mindnyjünk bámulatára, nem régen írva volt, 1851-ben betért volna. Hogy mást ne említsek, ott volt Szalontán Arany, közel az erdélyi határszélhez, a ki majdnem testvéri szeretét bírta, ki kész lett volna saját kozkázatásával is, neki menedéket adni, vagy eszközölni.

Ha Káplai urazon egyének, ki nála 1851-ben megjelent, Petőfi veli azon-ságát csak némileg is hitelesíteni akarja, úgy azt semmivel sem teheti inkább, mint ha teljesíti a szerkesztő azon óhajátását, hogy beszélgetésük részleteit közölje. Nemcsak történetét vennék ezáltal, a segesvári csata utáni bujdosásának, de oly jellemvonások tükrözödnének abban vi-sza, melyekből baráta megítélhetnék, mennyire lehetnek azok Petőfi sajátjai. Megvallom, hogy én azon egypár szóban is, melyet Káplai ur beszélgetésük tárgyáról odavetve tesz, teljesen Petőfi ellenkezőjére ismerem. Nőtlen korában is ritkán ereszkedett barátnéi emeletésébe, mint nős pedig érzelmét, gondolatját oly kizárólag bírta családja, hogy a legkellemetlenebbül érinté, ha valaki mult i-metszeget hozta említésbe. A mily fesztellenül vette fel költészete tárgyauil később valódi visszatetszéssel fogadta azokat. Közelebbi baráta sokszor vetették szemére ezen „pedantismusát.”

Ha feltehetnők is, hogy Berényből elmenetele után azon néhány nap alatt, mely a segesvári csatáig lefolyt, valamely nagy és keserű családás következében, a milyenről tudomásom nincs, fátyolt akart volna vetni multjára, s emlékeivel, műveivel, barátjaival örökre szakítani akart, nem hihető, hogy nejkéről és gyermekéről, kik iránti szerelme nagy lelkének egész világát betöltötte, hasonló mostohán határozott volna. Mindazok, kik családjaéhoz mély és valódi ábrándos ragaszkodását ismerték, úgy mint én, lehetetlennek fogják azt tartani.

Petőfi erkölcsét, szellemét műveiben látjuk leghatározottabban tükrözödni. És a ki azt felismerte, hiheti-e, hogy azon lángoló hazaszeretet, melynek az ő keblében oly kiapadhatlan forrása volt, el tudott volna némulni a haza 12 éves szenvedései alatt? A szeretet és fajdalom cealogánya volt ő, és vajjon volt-e idő, melyben egy dalnoknak méltóbb oka lett volna hasonló érzelmek között mentül többesöz kezébe venni lantját, mint a lefolyt 12 év alatt? — És mi ez idő alatt egy dalt sem h. Hottunk tőle. . . Vesztésünk nagy. . . Petőfi nem él többé!

Orlai

A „rusznyák” elnevezéséről.

A Vasárnapi Ujság f. é. 3 ik számában „Hazai népviseletek” IX-ik számú képét szemlélvén, őszintén megvallva, fölötte megütöttem, és sajónal veszi, a már ezred év óta a nagy Magyarországon a Kárpátok regényes

völgyeit lakó magyar oroszok intelligenciája ama fonákul magyarosított, s a magyarokkal egy sorban osztozó ruszinokra mázolt elnevezést, mint: „Rusznák csordás.“ „Rusznák szokásai“ stb. Uraim! az ily ferde s fél hasagató elnevezések ellen részünkről már 1848-ban a minden magyaros érzelmeiben osztozó magyar oroszok, vagyis ruszinok egyházi főnöke, a mind nyájunk által mélyen tisztelt és szeretett Popovics Bazil, érdemekben megözült munkácsi püspök ő maga, a rusznák elnevezés ellenében a hírlapok hasábjain is már felszólalt vala. — Mert e ferde s fületsértő rusznák szó annyit tenne, mint *nött sehogyan*. A magyar oroszok által pedig közbeszédben használt eredeti szó: *ruszin* annyit tesz, mint *nöttfi*. Rusz annyi, mint *nött, gyarapodott*; ellenben a rusznák elnevezés oly formán cseng a magyar ruszin fülében, mint például, ha a magyar elnevezést más nemzet a maga nyelve kiejtéséhez alkalmazná, azt mondaná: *mágár*, mely kiejtés mellett egy harmadik nemzet szótághoz értelmét alkalmazva, annyit tenne, mint: *csaosi!* — Vigyázzunk, uraim! Ha magyarosítva azt írják, hogy *bosznákok*, az jól van, mert van Bosznia; *szervidnók*, van Szerbia; *moldivnók*, van Moldova; *románok* (ad minus erant Romani), ez mind mehet; de a midőn azt írják, hogy *rusznák*—*rusznákok*, ezt már, megvallom, nem lehet egyben, mint egyenes nyelvé kifejezésnek venni, mert Rusznárország valamint nincsen, ugy nem is lesz soha, legalább amaz elnevezéssel; de törzse sem vala olyan, melyet rusznáknak hittak volna, a mi magyarul annyit tesz, mint *szélesen terjeszkedett*, másképp Muszkaország, „Russland.“

Ezért tehát, s miután már ezelőtt is az igen tisztelt magyar írói kar fel kéretett, a fél milliónyi népjár, mélyen szeretett főnöke által, hogy a ruszin nemzetek fileit hasagató rusznák elnevezést már egyszer az írói tollból kiütögetné; aziránt ez is az irodalmi Paatheonba öszinte óhajommal szállva, azt mondanám, miszerint mi jövendőben az ily félhasagató elnevezésekkel hagyunk föl, s ezt annál is inkább, miután a Magyarországi Kárpátjai tővén lakott ruszin népes fajnák már a multban is voltak oly férfiak, ki a magyar irodalmi körben helyt foglaltak, hogy többet ne említsék: néhai Dohovics Bazil és a jelenleg élő munkácsmezei prépost Csurgovics János ur, sőt még azt is jól tudhatjuk, miszerint Árpád hős magyar vezérnek orosz hercegnek volt a hitvese. S így tovább: Kopasz László, I. András és Kálmán királyok nem rusznák, hanem ruszin hercegekkel keltek egybe. S ezért, miután még emellett ezredévi szenvedés a ruszin népet is a magyar elemmel összerasszította, a tudós magyar írók e nemzetek irányában misznek annyi ildomossággal a magyar jellegük mellett oly erélyességgel, miszerint a fonák s ferde rusznák elnevezést a magyar legdrágább Pantheonjába ezutánra többé be nem boosztatják. S az annyira fénylő gyémántot, a magyar irodalmat, ilyféle homályos szókkal be nem borítják. — Kelt Urmezón, j. o. 1861. — *Rományi Illés* m. k., urmezei ruszin pap.

Szerkesztői észrevételek. Egypár megjegyzésünk van a t. cikkirő ur felszólalására. Nem polemizálni, hanem megérteni akarjuk magunkat s békés egyetértésben élni minden nemzetiséggel, különösen a magyar oroszokkal, kiknek hazafiai igaz érzelmeikről s a magyar irodalom iránti buzgalomukról régi idők óta birunk fényes bizonyosságokkal. Készséggel adtuk ki a fentebbi felszólalást s öszintén óhajtuk, hogy annak kívánt sikere legyen. Vajjon lesz-e? afeletti kételyeinket nem hallgathatjuk el. Ne értsen félre senki. Mi részünkről szívesen engedünk a kívánatnak s a Vasárnapi Ujság nevében akár ünnepléses ígérteket is teszünk, hogy a rusznák elnevezés kikerülésére ügyelni fogunk; példánkat bizonyosan más írói társaink is követni fogják, de vajjon el lesz-e már ezáltal érve a cél? Egyesek ígérte, példája kötelező lesz-e az egészre nézve s meg lesz-e ezáltal szüntetve az országszerte divatozó elnevezés? Mert uraim! ne nézzünk fekete szemüvegen s ne ámitsuk magunkat: ama némelyektől visszautasított nemzetiségi elnevezésekben, minők: *oláh, rác, tót, rusznák* stb. nincs semmiféle nyűg, sem sérteniakarás. Ez elnevezéseknek *historiai és nyelvtani jogosultsága* van, minek szála oly mélyen gyökereznek, hogy azokat, egyesek legkonvoltyabb szándékának sem sikerülhet egyszerre kiirtani. Évszázadok szokása teremté azokat s csak az idő fogja megváltoztatni. Midőn a magyar ember e szót használja: *rusznák*, távolról sem gondol arra, hogy van-e annak valami nem kedvező jelentése; kimondja a szót, a mint apjától, nagyapjától hallotta s a mint a nyelvcsokás megteremtette. A *magyarnak* szintyugy el kell tőnie, hogy őt más nemzetek az ő ajkuk sajtásága szerint nevezzék, a hogy tudják és tanulták; s kinek jutna közölni eszébe, ama különböző, gyakran bizony nem szép neveinken fennakadni, miket a külön népektől kapunk, u. m.: *Ungar, hongrois, hungarian, ungharese, uher, wenger, wogrin* stb. — kinek jutna eszébe ez ellen felszólalni még akkor is, midőn azt bizonygatja előttünk valami elms férfi, hogy a német *ungar* (un-gar) elnevezés annyit tesz, mint: *fütle, nyers*; hogy az angolok *Hungary* elnevezése igen közel áll az *éhes* értelméhez, hogy az egyszerű szláv etymologus a magyar szót is e tót érteleme vitte át: *má djéru* (azaz: *lyukas, rongyos*) stb.? Mi még az efféle enyelgések ellen sem szólunk; szokások neveink ellen pedig épen nem akarunk tenni semmit, mert tudjuk, hogy amaz elnevezéseket nem emberek, hanem az idők teremtették; a ki pedig akarja, még az Isten szent nevéből is képes lesz gunyt üzni.

Feltűnő mindenesetre, hogy az újabb időkben épen a magyartól kívánják azt némely nemzetiségek, hogy úgy nevezzük őket, a mint ők nevezik magukat. Az oláh nem szereti a historiai jogu oláh elnevezést, hanem *román* akar lenni; a rác a *szerb* nevet kívánja, s most a rusznák név helyett is a *ruszin* elnevezést ajánlatlik. Jól van; legkisebb kifogásunk sincs ez óhajások ellen; a magyar irodalom meg is tette e részben, a mit tőle kívántak, s részünkről mi is szívesen teljesítjük, a mi körünkben e kívánatokat,

de ha a gyakorlat általában még sem felelne meg egyszerre a vágyaknak, kérjük az illetőket, gondolják meg, hogy ahhoz idő kell. És furcsa, de meg kell említenünk. A magyar nyelvnek azon sajtásága van, hogy az idegen nemzeteket épen akkor tiszteli meg, midőn a maga által gyártott elnevezéssel illeti, s guny inkább akkor tapasztalható nálunk, midőn azon elnevezést használjuk, melylyel ama nemzetek maguk nevezik magukat. P. o. nálunk igen tisztességes elnevezések: *lengyel; olasz, német* (pedig ezek itthonn készült, magyar elnevezések); de mikor azt mondjuk: *polyák, tallian, sváb* akkor azon neveket mondjuk ugyan ki, melyeket ama nemzetiségek önmaguk használnak, de nem lehet tagadni, hogy épen ilyenkor vegyül bele némi guny. Ne legyünk tehát türelmetlenek, s meggondolván, hogy vannak dolgok, melyeket dekretálni nem lehet, azok valóságát bizzuk az időre, mely nem fog azoknak ellentállni. És ne gyanúsítsuk egymást!

A magyar írók segélyegylete.

Az ország és a művelt világ tudja, hogy évek előtt bold. gróf. Teleki József, gr. Károlyi István és b. Eötvös József a bul. csász. helytartósághoz, majd a belügyminisztériumhoz s végre Ó Felségehez folyamodást nyújtottak be aziránt, hogy engedtetnék meg az inséget szenvedő magyar írók és ezek családjai részére egy segélypénztár alapítása a hazafiak önkényes adományából. Az ország s a művelt világ azt is tudja, hogy e kérés teljesítése megtagadtattott, sőt az e célra minden felhívás nélkül több lelkes hazafi által beküldött összeg a rendőrség által lefoglalattott.

Azon idő bekövetkezése iránti erős hittel, midőn a jótétemény, a segélyezés is a megengedett tények közé fog tartozni, a segélypénztárt tervezők nem fordultak többé kérelmeikkel a hatóságokhoz. Midőn azonban Bécsben a német írók segélyegylete megalakult, mi kötelezetteknek éreztük magunkat, ismét kiserletet tenni a tervezett segélypénztár létesítésére, s hogy ez a siker nagyobb biztosítékával történhessenek, gr. Desseffy Emil és Eötvös József báró urak felhívására az alulirt a magyar segélyegylet alapszabályait a bécsi „Concordia“ alapszabályainak nyomán s az egyleti rendszabály értelmében dolgozák ki.

De az alapszabályok jóváhagyás alá felterjesztése s illetőleg a közönség részvételének a segélyegylet részére felhívása azért halasztattott el, mert e részvét más nemes célokra volt közelebb igénybe véve.

Azonban a rendőrség által lefoglalt a magyar kir. helytartótanács által visszaadott s azon ismeretlen lelkes hazafi vagy honleány, ki a horvátországi szűkölködők javára rendezett sorsjáték első nyemerenyét nyerte, ezt, (mintegy 12,000 forint érték) a magyar írók segélypénztára alapjára szentelte. Ez adomány és gróf Károlyi István urnak 10,000 forintnyi nagylelkű alapítványa már is oly tetemes összegré gyarapíták a tervezett segélyegylet alapját, hogy annak létesítése lehetővé vált. E körülményhez járult a journalistika hivatászerű felhívása, a több laphoz e célra érkezett adakozás, s a tervezők időszerű- és szükségességnek találták az egylet létesítésére szükséges lépések megtételét.

E czélból gróf Károlyi István ur meghívására gr. Károlyi György, b. Eötvös József, b. Kemény Zs., Arany J., Csengery Antal, Toldy Ferencz, Lukács Móricz, Tóth Lőrincz, Török János urak és az alulirt a t. gróf urnál egybegyűlvén, az alapszabályokat átvizsgálták s több módosítás után megállapíták s az alakító közgyűlés az ügy vezetését elvállalván, elnökül gr. Károlyi István, alelnökül b. Eötvös József urat kértek fel.

A megállapított alapszabályok az illető hatóságnak bemutatván, az elnökség, a mint a rendes befizetők és alapítók száma az egylet megalakulását lehetővé teszi, az alakító közgyűlést egybehivandja, melyen az alapszabályok véglegesen fognak megállapíttatni.

Addig is, míg az egylet iránt a lelkes honleányok és honfiak, valamint a hazai testületek részvéte a választandó igazgatóság által fel fog hivtatni, figyelmeztetjük a t. közönséget, hogy e célra szánt adományaitak t. Szathmáry Lajos m. gazd. egyes. pénztárnok urhoz intézni, s az alapítói óhajtok alapítványaitak, s a segélypénztárhoz havi befizetéssel járulni kívánó tagok e szándékukat az alulirtnál bejelenteni sziveskedjenek.

Pesten. márcz. 3. 1861.

Pompéry János, ideigl. jegyző.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

+ (Nyilvános kérelem a népszámlálás ügyében.) A m. Akadémia statisztikai bizottmánya által f. é. márcz. utólján végrehajtott népszámlálás ügyében, a nevezett bizottmány a közreműködésre felkért egyházi hatóságokat s lelkész urakat pótlólag fölkéri: sziveskedjenek a rovatos táblázaton külön jegyzetben kitenni: 1) Egyfélé vagy vegyes nyelvű-e az illető helység vagy egyházközség? 2) Ha vegyes nyelvű, minő nyelvek divatoznak a helységben? 3) Az egyházhivek vagy községtagok közül hányan beszélnék az illető két vagy három nyelven? E körülmények lelkiismeretes földerítését hazánk szabatos ethnografiája okvetlenül megkívánja s reméljük, hogy a t. lelkész urak az illető bizottmány e kérését is teljesíteni fogják.

b.— (Az ausztriai birodalmi kereskedőhajók száma) a mult évben 99-el szaporodott s most 9802 hajót tesz ki, 342,145 tonna tartalommal.

b.— (A magyar kalapok) nagy kelendőségnek örvendenek. A pesti kalapgyárakba folyton nagy megrendelések érkeznek Bécsből, Bukarestből s más városokból.

b.— (Magyar borok Oroszországban.) Az orosz akadémiai lap azon indítványt teszi, hogy a kereskedők most siesseken megrakni raktáraikat magyar borral, miután a szállítás most kevésbé kerül. Vajha viszhangra találjon ez indítvány.

Vasárnapi Ujság 10-ik számához 1861.

Irodalom és művészet.

— (Felszólítás írói társaimhoz.) A Nemzeti-kör egy, általa kiadandó „Honvéd-album“ szerkesztésével engem bízván meg, melynek kettős célja: 1) az 1848-91-iki eseményeknek költői formákban örökítése; 2) a begyűlt tiszta jövedelem által a honvédsegélyző társulat tőkétének növelése; bátor vagyok tisztelt írói társaimat felszólítani, hogy az e célra irt verses és kötetlen költeményeiket hozzám folyó évi ápril 16-ikáig leküldeni sziveskedjenek, miután a 22—25 ivre terjedő albumnak május végeig sajtó alá ki kell kerülnie. A művek kivétel nélkül díjaztatni fognak; s írói díjáról mindenki rendelkezni tartozik. Hogy e mű kiadása haladékat nem enged, azt mindnyájan érteni fogjuk: azért ismételve kérem az ide szánt kéziratok minél előbb beküldését. Pest 1861. márcz. 6. — *Jókai Mór*, a „Honvéd-album“ megbízott szerkesztője. *)

+ Heckenast Gusztávnál „Gyermekvilág“ czim alatt igen érdekes ifjúsági olvasmány jelenik meg hat füzetben, előfizetés után. Szerkesztő Vachott Sándorné. Minden egyes füzet egy-egy szép aczélmetszetet a többi fametszvényt hozand. Előfizetheti május végeig 3 ftjával. Három füzet már megjelent s a többi is néhány hét múlva kikerül a sajtó alá. Irodalmunkban az ifjúsági olvasmányok még mindig gyengén vannak képviselve, azért örömmel üdvözöljük a „Gyermekvilágot“, melyben a legvonzóbb s tanulságos verses és prózai olvasmányok, változatos sorozatban s a gyermeki észjárásnak megfelelő modorban vannak összeállítva.

+ („Honvédek könyve.“) Vahot Imre és Gánóczy Flóris előfizetést hirdetnek az 1848-49-iki hadjáratra vonatkozó adatokból általuk összeszerkesztendő „Honvédek könyvére“, melynek első évfolyama 12 kötetben jelenik meg, a kitűnőbb szabadsághősök arcképeivel. Az egész évi folyam előfizetési ára 10 ft, 6 köteté 5 ft, az első 3 köteté 3 ft. Az első kötet ápril hóban jelenik meg. A tiszta jövedelem fele a honvédsegélyző egylet alapítójához csatolatik. A „Honvédek könyve“ természetesen nem rendszeres történeti munka, hanem csak adattár leendő, melynek a történetírók majdan jó hasznát vehetik.

+ Megjelent a Verebly Soma által kiadott „Magyar mágnások életrajzi s arcképesarnoka“ második folyama, mely következő főuraink könyomatu arcképeit hozza: Temerényi gróf Szécheny Antal; Miháldi báró Splény Henrik; idős gróf Batthyányi István; Győr-Monostori báró Kemény Zsigmond; Nagykárolyi Károlyi Lajos; báró Jósika Sámuel.

+ (Vahot Imre) legújabbban két cinos képet adott ki, melyek egyike a magyar korona népeinek testvéries egyesülését ábrázolja, négy nyelvi aláírással; a másik, melyet már említettünk, a Petőfi-család arcképeit hozza. Amaz megrendelhető Vahotnál 3 ft, ez utóbbi pedig 2 ft. 50 krjával; bolti ára az elsőnek 5 ft., a másikkal 2 ft. A „Budapesti képek-újság“ egész éves előfizető nagyrészt már megkapták az új nagy történeti képet, s gondoskodva lesz, hogy a többi előfizető is könnyű szerével birtokába juthasson.

+ Mayer Antaltól Nagyváradon ily című munka jelent meg: „A nagyváradi hévízek történeti, természetrajzi, természet-, vegy- és gyógytani tekintetben.“ Két kömetszvényvel. Ára 2 ft.

+ (Csapó Kálmán „Székesfehérvártörténete“) című munkájára Rader Antal székesfehérvári könyvtáros aláírást nyit, egyszerű példányra 1 ft, aranyozott kötésben 3 ftjával, mely csak a példány átvételekor teendő le. Megjelenik márcz. 20-ra. Diszítve lesz a mű Székesfehérvár 1601-iki és mostani képeivel, valamint több a város történetére vonatkozó s a szöveg közé nyomott képpel. A tehetséges és jó reményű ifjú író ezen művét eredeti oklevelek segítségével készítte.

+ Egerben megjelent: „Egri ének-katé“, vagyis: az ének elemei kérdések és feleletekben. Az elemi tanodák s minden kezdő használatára. Kiadta Zsaskovszky Ferencz és Endre. Második bővített kiadás. A kis ének-kátében bennfoglalattak: a Szózat, Kölcsey Hymnusza, Honfidal, Árpád apánk, Jaj be fáj, Hazám, hazám sat. Ajánlhatjuk az illetők figyelmébe. Ára 20 kr.

+ (Horschetzky Károly „Magyar költők könyvtára“) című vállalatot indított meg német nyelven, melyből az első kötet már is jelent ily czim alatt: „Volkslieder der Ungarn.“ Ára 60 kr.

+ (Dr Sugár Fábiansnak) közelismerésben részesült „Orvosi naplójából“ külön lenyomatban megjelent: „Az orvosok és az orvosi tudomány Magyarországon, a legreggibb időkől fogva századunk elejéig.“ Az érdekes monographia által a szerző igen hasznos és érdekes munkával gyarapítja irodalmunkat.

b.— (Iskolai lap) czim alatt Seberényi Lajos Vincze Sándorral, mint főmunkatárrel egyesület, egy protestáns nevelési közlönyt indítanak meg s a mutatóvány-példányt már szét is küldték. Havonként háromszor jelenik meg Szegeden, ára félévny 1 ft., egész évre 2 ft. — Különösen a néptanítók figyelmébe ajánljuk e vállalatot, a kiknek számára van is az szerkesztve.

+ (Vajda János „Csatár“) című, hetenkint kétszer megjelenendő s hőlgyeknek szánt politikai és divatlapot fog szerkeszteni, mely ápril 1-én indul meg.

+ (Mócsai Lukács „Priatel Ludu“) című tót ujság már megindult. Ugyanazon szabadelvű irányban fog haladni, mint 1848-ban. Hetenkint kétszer jelenik meg.

*) Kérjük minden tisztelt szerkesztőtár-amat e felhívás közlésére.

b.— (A Szegedi Híradó) írja, hogy a mult évnegyedben alig volt 400 előfizetője s e szám azóta 570-re szaporodott. Gratulálunk.

+ (Uj zeneművek.) Rózsavölgyi és társa műkereskedésében következő három új zenemű jelent meg: „Ábránd a „Szózat“ felett“, zongorára szerző Hüsly J.: ára 80 kr.; továbbá „Unio-négyses“, Kirch Jánostól; ára 65 kr.; és „Ifjúsági-induló“, zongorára szerző és a budapesti fiataloknak ajánlja Au Béla; ára 45 kr.

Egyház és iskola.

b.— (Alapítvány.) A sárospataki főiskolában fölláttatandó új tanszékekre özevgy Gyürki Pálné, szül. gr. Vay Erzsébet 1000 ft alapítványt tett.

b.— (Az erdélyi ev. egyházak) írja a „Herm. Ztg.“ Ó Felsége febr. 19-én, az államkincstárból 16,000 ft évi dotációt engedélyzett.

+ (Tanodai igazgatók kivétele.) A budai főgymnasiumba Lutter Ferdinánd, a pestibe pedig Nagy Márton kegyesrendi áldozatnok nevezettek ki a tárnok ur által igazgatókká.

Közintézetek, egyletek.

+ (A Kisfaludy-társulat) titkári jelentése szerint újabban a társulat alapítói sorába léptek: Eördögh Józsefné szül. Csomortányi Amália, Szentiványi Farkasné szül. Eördögh Amália, Garay Alajos, gr. Karácsonyi Guido és a pécsi nemzeti kaszinó. Az alapítókat gyarapították: Rozsnyay Mátyás Szabadszálláson 22 fnyi gyűteményével; László Károly Minatitlanban (Mexicóban) 10 fnyi küldeményével; ugyanó két pártolói évdiát is küldött be. A társaság pártolónak járó könyvek nyomattása már meg van indítva. E kiadásokban George Elliotnak „Bede Adam“ című regényén kívül még a Kazinczy Gábor által fordított három Moliéri vizjáték s Greguss Ágost külföldi népdalai vették föl. A pártolók száma eddigéig mintegy 800-ra szaporodván, elhatározattott, hogy a könyvilletmény 1500 példányban nyomassék. Tóth Lőrincz a pénztárnokságról lemondván, arra Szathmáry Lajos kéretett föl.

— (A nemzeti kör igazgatósága és választmánya.) A nemzeti körnek 1861. febr. 14-én s folytatólag több napján tartott közgyűlésében igazgatók s választmányi tagokul megválasztattak: Tiszteletli igazgató: gr. Teleki László; első igazgató: báró Kemény Zsigmond; második-igazgató: Jókai Mór; harmad-igazgató: Karczay Ferencz. Választmányi tagok betűsorban: Aebli Adolf, Almásy Pál, Arday Károly, Ballagi Mór, Bókay János, Burián János, Clementis Gábor, Csengery Antal, Cséry Lajos, Deák Ferencz, Doba Lajos, Egressy Gábor, Emej János, Eötvös József báró, Erkövy Adolf, Felek Miklós, Funták Sándor, Gánóczy Flóris, Gerenday Ambrus, Giczey Samu, Gorove István, Graefl József, ifj. Haader György, Hajnik Pál, Hajós József, Halbauer Nándor, Havas Ignác, Horváth Károly, Huszár Ferencz, Jarmay Gusztáv, Jordán József, Joziphovits Szilárd, Karczay József, Károlyi Gyula gróf, Károlyi Lajos, Keglevich Béla gróf, Király Pál, Kiss Károly, Kléh István, Kovács László, Kölber Ágoston, Ledniczky Mihály, Lombay Imre, Medgyaszay István, Muraközy László, Nyáry Pál, Nyirj Józsa, Pákh Albert, Papp László, Podmaniczky Frigyes, Polgár Mihály, Pompéry János, Poor Imre, Ráth Károly, Röck Szil., Salamon Ferencz, Sáró Szabó Albert, Seregi Józsa, Szabó Rikárd, Szapáry Gyula gróf, Széchenyi Ödön gróf, Széher Mihály, Székely József, Szent-Iványi Károly, Szerdahelyi Kálmán, Szinováczy György, Szupa György, Tanárky Gida, Thaisz Elek, Than Mór, Thanoffier Pál, Tomory Anasztáz, Tóth József, Tóth Kálmán, Urházy György, Vadnay Károly, Vas Gereben, Vidács János, Walther Gyula.

+ (A honvédsegélyző egyletek) folyvást alakulnak hazánk különböző vidékein. Csabán febr. 24-én gyűlt össze e czélból mintegy 40 honvédtiszt, Jenik Mór őrnagy elnöke alatt. Nagyváradon pedig Gáspár Endre tábornok elnöksége alatt alakult meg a nemes czélu egylet a bihari honvédekből.

— (A magyar-német szülészeti tanfolyam) szülésznek számára a magyar királyi egyetemnél f. évi márczius hó folytán megkezdődik s a nyári féléven át folytatattik. A beiratások márczius hó 20-ikáig tartanak. — Kelt Pesten, márczius 4-kén 1861. — Az orvos-tanári testület dékánusága.

b.— (Ludoviceum-épülete), 1845-ben készült el s az 1848-ki magyar kormány katonai akademiává csaknem egészen föl is szerelte. A császáriak 1848-tól kórházzal használták. — A Ludoviceum alapítókéje 1,092,509 ft. 10 kr. pp. tesz ki; ebből 1848. óta csak 207,900 ft. pp. kezel a budai országos pénztár, a többi 884,579 ft. 10 kr. pp. pedig a bécsi cs. kir. katonai fő-kormányosság méltóztatott atyáskodása alá venni. A főnnebb irt tőkéhez hozzávéve az épület és a hozzátartozó Orczy-kert értékét, az egész Ludoviceum vagyon 2,070,994 pengő forintra megy. A jövő országgyűlés kétségkívül e nemzeti alapítványt is szigoruan számon veszi.

b.— (A váci siketnéma-intézetben) az ezidei félévi vizsga e hó 12-én délelőtt meg végbe.

+ (A békésmegyei gazdasági egylet) f. hó 18-án közgyűlést tartand, Gyulán a megyeházánál. A gyűlés fiteendő: az egyesületi igazgatóválasztmány megalakítása, és a folyó évi teendő programjának áttekintése, megalapítása. Az új igazgató választmány márcz. 19-én ugyancsak Gyulán választmányi gyűléssel kezdi meg működését.

b.— (A szegvárdi takarékpénztár) e hó 14-én Szegvárdon közgyűlést tartand.

Mi újság?

+ *(A herceg-prímás ő eminenciája, és a tárnok, országbíró s báró Sennyey Pál 6 nmlgaja a „Sürgöny“ szerint Bécsbe hivattak, a királyi propositiók iránti értekezletben résztvevni.*

b.— *(Gróf Károlyi István)* Pestmegye helyettes főispánja javult egészségben haza érkezett.

— *(Követválasztási értekezlet.)* Jókai Mór elváratai mártius 5-én délután 4 órakor, szép számmal gyűltek össze a nemzeti Múzeum nagy csarnokában. S valamivel a 4 óra után korelnökül felkérvén t. cz. Kandó József urat, ő az értekezletet lelkes beszéddel nyitá meg, melyben különösen kiemelve a jövő országgyűlés fontos teendőit, előadta, hogy mennyire szűkös a követet nemcsak választani, hanem azt jól megválasztani, s azután indítványozván, hogy Jókai, mint az egybegyűlt elváratok jelöltje hivatnék meg küldöttség által, s kéretnék fel politikai hitvallásának nyilvánítására.

— *Mig a küldöttség a jelölttel megérkezett, addig egy választó helylyel-közvetlenül tüzzel értekezett arról, hogy országgyűlési képviselő jelölése a legparányibb föltnak sem szabad lenni; megérkezvén Jókai, hangos éjlenel fogadtatott, s politikai programját lelkesen adá elő, többszörösen éjlenel által félbeszakítva. Utána nemzeti színházunk jubiléjára Udvarhelyi Miklós néhány szóval bocsánatot kérve, hogy elfoglaltsága miatt nem készülhetvén úgy el, mint ohajtott, összeszedett eszméit írásból olvassa fel, mi szintén tetszéssel fogadtatott. Azután az elnök és egy választó megköszönvén Jókainak előjöttét, s nézeti közlését, a gyülekezet a „Szózatot“ énekelve, s Jókait éjtve szétosztott. — A „M. Sajtó“, mely után e közlést teszük, mártius 6-ki számában egész terjedelmében közli Jókainak ez alkalommal tartott szép beszédét.*

— *(Sealay László megválasztása)* Pesten a lipótvárosi kerületben most már bizonyosnak látszik, miután Ráth Károly önkéntesen viszálépett.

+ *(Követválasztások.)* Szegeden *Klauzál Gábor* egyhangulag, *Dani Ferenc* pedig szavazottbbséggel választották meg országgyűlési képviselőül. Továbbá Békésvárosa egyhangulag *Lónyay Menyhért*, a k.-sz.-mártoni kerület *Illésy Jánost*, s a kecskeméti első választó-kerület *Kiss Miklós* volt honvédszázados választotta meg követekül. Félegyháza *Szabó Józsefet*, a jász-árokszállási kerület *Pethes Józsefet*, Jászberény *Eötvös András*-t, a madarasi kerület *Pap Mór*-t, K.-K.-Halas városa *Péter Miklós*-t, a lévai választó-kerület *Konkolyi Thege Pált*, Tornamegyében a felső (görgői) kerület *Keglevich Bélát*, az alsó (szinyi) *Zornay Imrét* választotta meg országgyűlési képviselőül.

+ *(A nagybányai tisztújítás eredménye.)* Polgármester lett *Agricola Adolf*, bíró *Harasék Ignác*, főkapitány *Lajos György*, főjegyző *Gellért László*, főjegyző *Ketnei Mihály*. A képviselők közé több érdeműs hazánkfíval együtt *Pálffy Albert* is meg lón választva.

— *(Dr. Bakody Tivadar orvos hazánkfíva)*, ki az elmúlt évtizedben Lembergben telepedett meg s a lengyelek közt mint gyakorló orvos közel ismerésben részesül, jelenleg Pesten tartózkodik. Mint halljuk, az orvos urnak specialitái közé tartozik a vizgyógyászat és az újabb időkben oly méltán felkarolt gyógytestgyakorlat. Igen szerencsés gondolatnak találók, ha hazánk viszonyainak kedvezőbbre fordultával, most érdemes hazánkfíva is Pesten foglalná el illető helyét (hol atya is köztisztviselőben álló orvos volt) s a gyógyászat említett módját, melyek nálunk még aránylag oly kevés művelőre találunk, minél szélesebb körökben terjesztené. Kilitásunk van, hogy ez nem lesz lehetetlen.

+ *(A helytartóság),* mint tudjuk, leiratilag kötelességévé tette a lelkészeknek, hogy a népet az egyházi szöszékről sürgessék az adó befizetésére. A protestáns superintendensek közül némelyek körözötték kerületeikben a rendeletet. E körözötték, mint a „Magyarországnak“ vidékeiről írják, a lelkészek mindenütt rossz néven vették, mert a kérdése leirat körözötték oly tényleg tekintik, melyet a superintendensek csak az illető egyházkerület megegyezésével lett volna szabad végrehajtania. Az illető kerületek valószínűleg kérdőre vonandják e miatt superintendenseiket.

+ *(A nemzeti Múzeum kertjében)* néhány hét múlva *Kazinczy Ferenc* szobra is fel fog állítani, szemközt a már fennálló *Berzsenyi-szoborral*, mely utóbbi meg fog fordítani, úgy hogy a két emlék nem ki az utca, hanem be a kert felé nézend.

+ *(Joachim első hangversenye)* ma vasárnap, márcz. 10-én d. u. 4 1/2 órakor leend a nemzeti Múzeumban.

b.— *(Vidéki hangversenye.)* Kulini Nagy Benő műtázásra indult azon hazafiai czéltől, hogy a *Csokonai Vitéz Mihály* ércszobrának föllállítására hangversenyeket rendezzen. Legelsőbb is Kolosváron kezd meg működését *Pályol Károly* jeles gondnokaművészszel.

b.— *(A pestvárosi redout építése)* illetőleg most még csak széthordása gyorsan folyik. 300 munkás dolgozik ott éjjel nappal. Éjjel fáklafénynél, nappal pedig természetesen, a nap világánál.

b.— *(Uj vendégfogadó.)* Emerling a pesti indóház közelében a váci-ut sarkán nagy háromemeletes vendéglőt fog építtetni. Tehát Pest ismét egy nagy épülettel csinosodik.

b.— *(A kerépesi út melletti temető szabályozásával)* a város száz munkásnál többet foglalkoztat. E munkálatok az egész tavaszon át folynak.

b.— *(Egy magyar nevelőné a Mississippi mellett.)* Ruttkayné, Kossuth L. nővére Amerikában a Mississippi mellett nőnőveldeit alapított s az nagy becsülésben áll. Mészlányi-Kossuth Szuzsanna két leánya is ez intézetben van.

+ *(Kolozsvárt)* főrangú műkedvelők nagyszerű hangversenyt terveznek a székelykődi honvédek számára.

b.— *(A pesti fűvészkert)* A természettudományi társulat febr. 27-k ülésében dr. *Gerenday József* ur a pesti egyetem fűvészkertjéről értekezett. Előadta, hogy az egyetemet Pázmány Péter bibornok alapította 1635-ben Nagyszombatban, melynek orvosi kara 1770-től fogva áll fenn. Vintert volt a vegytan és fűvészet tanára; 1771-ben egy kanonok kertjét vette meg a fűvészkertté alakíták. 1778-ban az egyetemet Budára tették át s a mostani Karácsonyi-féle palota helyén rögtönöztek egy fűvészkertet. 1784-ben az egyetemet Pestre költözvén, a fűvészkert 1809-ig a mostani szép-utca táján volt, ekkor áttették azt a kerépesi-utca, hol a nagy áríz, s a közeli építkezések miatt fölszálló por, majdnem teljesen szétrongálták. 1845 határozták el a mostani helyére vinni. Az áthelyezés több évig tartott. 1848-tól fogva a fűvészkert igazgatója *Gerenday József* ur. A kert területe 28,099 négyzetööl s jelenleg 9000 növény él benne, melyek mintegy 4000 fajhoz tartoznak.

b.— *(Balla Károly időjövendölése)* ez évben is beteljesült, miután a legközelebbi napok tengeri viharokról már is olvashatni a jelentéseket, melyek különösen az angol szárazföldet is pusztítólag érték. *Balla Károly* ur, előbb pestmegyei hivatalnok, öreg napjaiban egyszerű visszavonultságban él, Nagy-Kőrös mellett Pótharaszat pusztán levő birtokán. Öregségében majdnem teljes siketség jőlt, úgy hogy csak írásban közlekedhetni vele. Pusztai visszavonultságában teljesen az időjárás észlelésének él.

+ *(K.-K. Halasról)* a „M. Sajtó“ egy sajnós összeütközésről tudósítják, mely febr. 25-én, vásár alkalmával a nép és katonaság közt támadt. Az esemény röviden ennyiből áll: Két bortól hevült legény a városban kívüli vásártéren egymással hazakodásba keveredett, mire egy ott ácsorgó katonának látta, karddal avatkozni a civakodásba, s miután a körülállóknak e miatti ingerültségét észrevette, nagy vitézlül futni kezdett a város felé; a nép közül többen utána eredtek, hogy elfogják a rakoncátlanokdót, kinek azonban sikerült, az ugnevezett „főhérvári“ jutni, hova a lovasság szállósolva volt. A bezárt kapu előtt csakhamar jókora tömeg csődült össze, legnagyobb részt nők és gyermekekből, kik azonban egy gyalogsági főhadnagy idomos felszólítására már épen oszolni kezdettek, midőn egyszerre a kapu feltárult s az udvaron osatarendbe állított lovasság a tömegre rohanván, kardvágással többeket megsebesített. De ez még nem volt elég. A lovasság több kisebb csapatokra osztva felhúzott löfgyeppel s kivont karddal nyargalászt fel s alá az utcákon, kiméletlenül gázolva az utjába esőket. A gyalogság is teljes fegyverzetben kiállított, s a békés járókelők közül sokakat durva bántalmakkal illetett.

+ *(Az országgyűlés tartamára)* a „Times“ és „Illust. London News“ angol lapok állandó levelezőket fognak fővárosunkba küldeni: sőt mint beszélük, a Bécsben székelő francia követség egyik kitünőbb tagja is Pesten szándékozik ezen időt töltöni.

+ *(Tábori készítés.)* Bécsi lapok szerint, Parndorf mellett, le egész a Fertővárig tábor készítenek épen azon helyen, hol 1848-ban a Schwechat felé felvonuló Móra magyar tábornok honvédek tanyáztak. E tábor helyisége már e hó folytán munka alá vétetik. Körmérete majd 3 mérföldnyi területre kiterjed s magában foglalja Parndorf, Neudorf, Petz-Neusiedl, Zorndorf és Gattendorf helyiségeket. A hadsereg vizsükségeit fedezésére több mint 100 tábori kút ásatik; több mint ezer hadiásztor fog feltüntetni, s a Felsőge számára főhadiszállásul, a parndorfi falu végén fekvő kastélyt készítik el.

— *(Táncvizsgálat Székes-Fehérvárott jótékony czélra.)* Székes-Fehérvár, február 14-én. Folyó hó 10-én ment végbe a „sz.-fehérvári“, illetőleg „fehérmegyei honvédségjelző-egylet“ javára rendezett táncvizsgálat a színház terében. Ez volt az idei farsangi idény alatt Sz.-Fehérvárott a legfényesebb és legnépesebb. Örmény látuk 11 év óta ma először a veresziános oratóriát, melyeket a bálanya, mélt. báró Splényi Henrikné aszszonyság tiszteletörgegüül és a vizsgálat jellegűll kiállított volt honvédek viseltek. — Az egyenruhákat a városi fiatalok, ifju Námesy Ferenc ur által megindított gyűjtő-íven befolyt összegből készítették, fogadják érte köszönetünket. A tánczerem ezen alkalomra egészen unjonnan díszítettet. A karzat, mindannyi négysszögű rovátkai Magyar-, Erdély-, Horvát- és több testvérország czimereivel voltak kitöltve. A színpad előoldalait egy életnagyságban festett honvéd és huszár, mindegyik nagy háromszinű lobogót tartva kezében, foglalta el. A táncrend franciaia, lengyel és magyar táncokból szerkesztetett, a zenét pedig Horváth Sándor barna csapatja szedte láb alá. Szűnődő alatt poharak emeltettek a haza, bálanya, menekült honfitársaink, az egylet elnöke- és alelnökért, a két magyar érdemjellel díszített Horváth Pál alezredesért, ki Budavár ostroma alkalmával első tűzte ki a nemzeti lobogót a vár falára. A vizsgálat eredménye 649 ft. 30 kr., mely összegből azonban még a kiadások fedezendőek lesznek. Eddigi a „fehérmegyei honvédségjelző egylet“ javára mintegy 215 ftnyi adakozások történtek. Fogadják a nemes-szivű adakozók a szenvedő hű honfiak nevében mondott köszönetünket. — E sorok beírásakor esett értésemre, hogy ifj. báró Splényi Ödön megyei esküdt ur hivatalos évi fizetésének első negyedét, 175 ft. o. e., a „fehérmegyei honvédségjelzőegyletnek“ ajándékozta. — Nemes tettek önmagunkat találják legszebb jutalmukat; — mégis elmondjuk köszönetünk mellett azon forró ohajtásunkat, hogy a magyarok Istene sokáig tartsa meg őt a nemzet öröme. — A választmány megbízásából. — *Forster József*, egyleti jegyző.

b.— *(Pepita Oliva)*, miután jól kitanácolta magát, Porozországnban Spandau község és a Tegel tó közt fekvő hakenfeldi kastélyt megvette s azt saját izlése szerint pompásan berendezve, most ott nyugaszalja lábainak fíradalmait.

b.— *(A prágai egyetem ifjusága)* a miniszteriumhoz kérvényt fog benyújtani, avégett, hogy a prágai egyetemen a tannyelv cseh legyen.

b.— *(A francia hies drámaíró Scribe temetésén)* a hulló eső daczára, roppant tömeg jelent meg. Minden legkisebb író s színész jelen volt itt. A gyászmenetet a családhoz tartozókkal együtt Walevski államminiszter vezérelte. A koporsó-lepel szeleitet az akademia tagjai tartották. Páris egy új utazója az elhunyt nevével iszlendi.

+ *(Molnár József)*, vidéki derék színigazgató, Scribe halála emlékézt azzal tisztelte meg, hogy márcz. 1-én az elhunyt, termékeny színműróknak legjobb vigjátékát az „Egy pohár víz“ czíműt adta elő. Az előadást feketé keretű színlap jelenté, s Molnár azt a Theatre francais-nak is megküldte.

— *(Olvasóegylet egy bodrogközi faluban.)* Agárdról (Zemplén) vesztük e sorokat: Miután Magyarország alkotmányos életre lépett, minden erővel arra határozottam magamat, hogy a népet vagy is községünk értelemsébb tagjait felbuzdítam az irodalom pártolására, és egy olvasóegylet alakítására, s így raktunk össze 5 újított, hogy ezen, most csak kicsiben kezdve, a Vasárnapi és Politikai Ujdonasgot megnyerhesük. — Ezen olvasóegylet tagjai: Gönczy László, Benó Károly bíró, T. Nemes József, Szakmary Sámuel, Kató János, Király Sámuel s több értelmesek. Czélul van tűzve egy *községi könyvtár* alakítása is, szeretném ha azon könyvek jegyzékét birhatnám, melyekből ezen üdvös cél elérhetnék, azoknak árjegyzekeit is ideértve. (Kiszérje ön figyelemmel lapunk könyvhirdetéseit. Szerk.) Ezen ügygel igen dicsekedni nekünk nem illik, mégis annyiban czélszerűt az megemlíteni, hogy ezen a példán, — miután itt Bodrogközön egy község sincs, hol olvasóegylet mai napig alakítottat volna; csak itt veszi először kezdetét. — talán felindítottak a községek, hogy e példán haladjanak a műveltség s tökélyesülés magas czéjra felé. — *Gönczy László*.

b.— *(A szász városokban Erdélyben)* soha oly nagy kelete nem volt a magyar lapoknak, mint ez idő szerint. A szász atyafiak szorult kebellet fognak fel minden szót, mely a királyfejérvári tanácskozáson elhangzott. A hangulat rég nem volt ily élénk. (K. K.)

— *(Iglőlől [Szepes] írják):* Márczius 1-jén tartott Iglón, a felső-magyarországi vastermelők részéről egy értekezlet, melyben részt vettek: Gömör János, herceg Koburg-Koháry vasgyárainak igazgatója, Fezst Imre, Sárkány Károly, Müller János, Szontágh Pál s többen kik leginkább azon mód felett tanácskoztak, mint lehetne a vastermelést elősegíteni, biztosítani, s a jövő országgyűlést e fontos kérdésre előkészíteni. A napisajtóban fogják véleményeiket legközelebb közzétenni. — Iglón jelenleg Györfly igazgatása alatt, magyar színtársulat működik. Az előadások látogatókat, Györfly a pártolással meg van elégedve, bár mi is azt mondhatnók az előadásokról, ámbár mi kisvárosiak, a kevéssel is megelégszünk.

b.— *(A legnagyobb vendéglő Amerikában és az egész világon)* a most St. Louisban épülő leend. Építése, a befőlszerelést nem számítva 3,180,000 frankba kerül. 500 szobájában 1200 vendégnek adhat egyszerre szállást. Csupán a csemettyühöz 41,666 öl sodrony lesz szükséges; a szobák befedezésére vagy 14,000 négyzetööl szőnyeg kívánatik; a gázcsövek hosszúsága összesen 12,500 öl leend.

b.— *(II. Ferenc volt nápolyi királyi magán-vagyondát)* 300 millió dukatira becsülik, mi épen 315 millió tallért tesz ki.

b.— *(A medgyesvidéki szászok)* írják a „Kuruk“-nak, egy szívetl lélekkel az unio mellett vannak.

b.— *(Curiosum.)* Az aradi német újság a magyar színházi előadásokról magyar nyelven hoz bíralatot.

+ *(Pulszky Ferenc)* következő „nyilatkozatot“ tesz közzé: „Tudomásomra esvén, hogy Nógrád megye szécsényi kerületének némely választói, megemlékezve azon kedves baráti kötelekekről, melyek engem hozzájuk fűztek, kívánják tudni: nincs-e ellenemre, ha e kerületnek követjelöltül ajánlanának, ezennel kijelentem: hogy legnagyobb dicsőségemnek tartanám, ha a legközelebbi követválasztásnál a választók bizodalma személyemben pontosulna össze. Kelt Turinban, febr. 2-án, 1861. *Pulszky Ferenc*, a szécsényi kerületnek volt képviselője.“

+ *(Körmenetre)*, mint értesülünk, nagyszámu katonaság ment az adó behajtására. A városházáról a nemzeti zászlót levetették s azt kívánták, hogy a trafikákra a cs. k. kétfejú sas kitűzessék. Beh sok ur van most Magyarországnban! Szomorú állapot, melynek megszüntetése napról napra égetőbb szükségé válik.

+ *(Bécs kivilágítása)* a birodalmi alkotmány kihirdetésének öröme, rozslú stíl el. Nemcsak hogy egész utczák, de a fél külváros, sőt a belváros nagyobb része sötétségben maradt. Ugylátszik, a városi hatóság sem táplált nagy reményeket, és habozott: reggel a kivilágítást megparancsolta, délből eltiltotta, este felé pedig ismét megparancsolta. — A bécs-schottenfeldi külvárosban pedig febr. 25—26 közti éjjel pedig, munkásokból álló nagy tömeg az iparisoklat tanító háza előtt, ismeretlen indokból, macskazenét rögtönözött, melynek megszüntetésére rendőri és katonai őrsjáratnak kellett kőzbejöni. Több egyén elfogatott. Kis idő múlva ugyanezen demonstráció ismétlődött a Neubau városrészben, egy sőtömeser háza előtt. Itt is rendőrök kergették szét a népet. Erre a „Presse“ et Comp. méltán így kiálthatnak fel: „Et tu, fili mi, Brute!“

— *(A multkor Veszprémben tartott hangverseny)*, mely a honvédségjelző alap javára tartottot s melynek részleteit minap említettük, 520 ftot jövedelmezett. Meg kell még pótlólag említenünk, hogy ez alkalommal Balog Alajos ur „Le a gyászszal“ czímű költeményét is elszavolta, mely igen jó hatással volt a jelenlevő községre.

b.— *(Adakozás.)* A nagyszombati városképviseletőség az Akademia palotájára 500, annak alaptokjéhez 300, a Széchenyi-emlék föllállításához pedig 200 ftal járulni határozta.

b.— *(Jótékony táncvizsgálat.)* Maros-vásárhelyen mult febr. hó elején a nőegylet által rendezett táncvizsgálat 349 ft 83 tiszta jövedelmet hozott, jöllehet a kiadások is tetemesek voltak. A kolozsvári iparegylet által rendezett táncvizsgálat pedig 144 ftot eredményezett.

+ *(Nagy-Váradról)* írják a „Sajtónak“, hogy ott a cs. k. hivatalnokok kezelése alatt levő adó- és letéti pénztár, f. hó 3—4-ike közti éjjelen kiraboltatván, abból mintegy 160,000 ft értékű készpénz és hitelpapíros vitetett el. A hivatali ajtók és a pénzeszekrények a záruk legkisebb sérelme és az erőszaknak — egy átfürészelt lakat kivételével — minden nyoma nélkül nyitvatván ki, — a tolvajlasi gyanu a kezelő cs. k. hivatalnokok előkelőbbjeire esett, kiknek elfogatásáról Biharmegye hatósága már eddig gondoskodott.

— *(Szini fölhívás.)* Szabó és társai-féle ötös igazgatás, mely oly szép eszmékben alapult, a növény gyökén ragdólag fény miatt virágvasárnapján felszólván, alóliit többfelől ösztönzés folytán elhatározá: mennyre lehet, fiatal erőkből, saját felelősségére egy új színtársulatot szervezni. Ennél fogva felszólítja ifju társait és társnőit, kik e pályát egyedül a drámai művészet érdekében egyéni jellemükkel is emelni s nemesíteni törekcsenek, s alóliit vezetésre alatt pályázní ohajtának, hogy öt bementes levelek és ajánlatokkal, képességük közlésevel Aradon bizalmasan megkeresni sziveskedjenek. — Arad febr. 27. 1861. — *Takács Ádám*.

b.— *(Nyilatkozat.)* A Vasárnapi Ujság 5-ik számában Fityka Ferenc ur által hozván, mint m. akademiái pénztárnokhoz intézett azon kérdésre, vajjon t. Frideczky Lajos ur a m. Akademia javára hozzá befizetett összegeket nálam letette-e: ezennel nyilatkozatom, hogy t. Frideczky Lajos ur az akademiái pénztárra 80 ft. 50 krnyi összelet, és ugyan 70 ft. 50 krt házépítésre, 10 ftot tőkezsparóitásra személyesen befizetett, mint ez annak idejében az akademiái ülésben a lapokban ki is hirdettetett. Pesten, febr. 5. 1861. — *Tóth Lőrincz*, m. akad. pénztárnok.

— *(A Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez!)* Egy magát megnevezni nem akaró hazánkfíva Mexikóból (Minatitlan) négy dollart aranyban küldött a Kisfaludy-társaság részére, mint pártolói két részvényét, s ugyanazt dec. 14-én kelt levelében a következő két évre is beküldeni ígérkezik. A társaság mai ülése igen kedvesen fogadta tisztelt hazánkfíának e megemlékezését, valamint már *előbbi tiz forint* adományát is a tőke nevelésére; s az évi jutalék-könyvek a t. pártoló kivánságához képest D.-Patajra, egyik részben T. T. Kovács János urnak, máéik részben az ott már alakuló olvasó néptársulatnak fognak küldetni. *) Pest, febr. 28. 1861. — *Arany János*, igazgató.

— *(Adakozások.)* A Vasárnapi Ujsághoz a lefolyt héten beküldött: *Petőfi-szobrára*: Miskolcziól nyolcz szücsesegéd Kázár Sámuel által 5 ft.

A pesti honvédségjelző-egyletnek: Neszmélyről többen Karika Bálint által 10 ft., 2 db. ezüst ujjorintós, 1 db. ezüst huszart. (Az adakozók: Karika Bálint 2 db. 1 fto, Karika Zsigmond 3 ft., Pap István 3 ft., Buzás Dániel 1 ft., Pavek József 1 ft., Vermet József, Pályi József 1 ezüst huszart, Bocsor József 50 kr., Szigeti Antal 20 kr., Dinga József 30 kr., Beke Sándor 10 kr.)

A magyar Akademia palotája.

— *(Ujabb kimutatás)* a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a magyar Akademia számára beküldött hazafiai adakozásokról:

L. közlés: Kőszilyzegeiről az ottani földbirtokosok egy része Lápósy József által 23 ftot. — Miskolcziól az ottani szücsstársulat Kázár Sámuel által 22 ft. 60 kr. (ennek fele a tőkére). — Ugyanazon 8 ifju szücssegéd 15 ft. (fele szintén a tőkére). — Összesen 60 ft. 60 kr.

Az eddigi I—XLIX. közlésekkel együtt: 14,523 ft. 60 kr., 1 régi róm. arany, 1 huszfrankos arany, 112 cs. arany, 21 képtptos tallér, 1 orosz tallér, 4 ujjtos, 140 huszart, 18 negyedftos, 1 tizes, 1 db. 100ftos és 10 db. 20-ftos nemzeti államkölcson-kötelezvény.

— *(Részletes kimutatás)* a fentebbi adakozásról:

Kőszilyzegeen, egy debreczeni pusztán, az ottani földbirtokosok egy része szintén beküldi a hazai czélra szánt adakozását 23 ftban, melyhez a következők járultak:

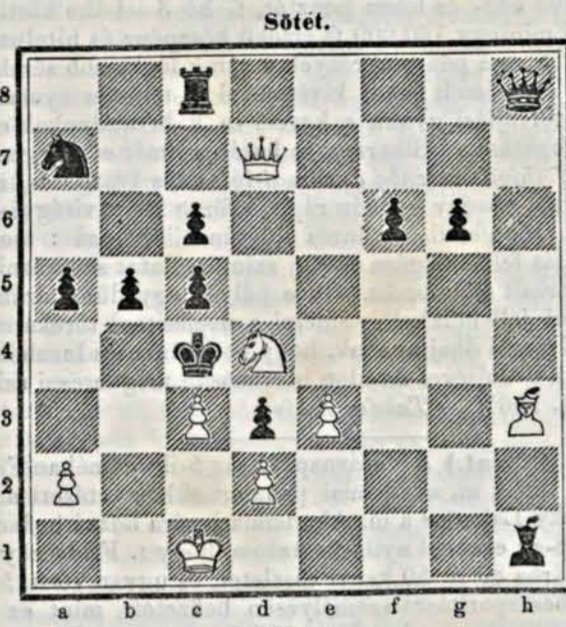
Lápósy József 2 ft, neje Tessedik Luiza 1 ft, Kádás Lápósy Ilma 1 ft, Antonovits Alajos 1 ft, Bartók Ferenc 1 ft, Jeney Imre 1 ft, Rásó Gyula 1 ft, Jablonczay László 2 ft, Rab László 2 ft, neje Szabó Mária 1 ft, Dömök Antonia 1 ft, Csáky Gergely 2 ft, neje Szecey Katalin 1 ft, Pap Lajos 1 ft, Bahy Terézia 1 ft, Kovács István 1 ft, Funtek János 2 ft, Dömök Eleonora 1 ft.

+ *(Az akademiái palota terveiről)* olvassuk a „Sürgönyben“, hogy ezen, *Henszlman, Skalniczky és Ferstl* építészek által benyújtott tervek, az Akademia szállásán csupán egy napig voltak kiállítva, azután pedig Pozsonyba gr. Dessewffy Emil akademiái elnökhöz küldettek, hol pár napi közszemlére voltak kitéve s most tovább Bécsbe, hg. *Bazterházy Pálhoz* szállítottattak, ki szintén ohajtá azokat megtekinteni, miután Bécsben levő nagyszerű festménygyűjteményét az akademiái palota képosarnokau akarja átengedni, további örízés végett. — Hire jár, hogy a góth styben készült tervek közül egy sem lesz kivihető, annyival is inkább, mert e tervek a kitűzött építési sommán is tulmentek, úgy hogy 600,000 ft helyett az egyik 800—850,000 ftba kerülne, a máéik pedig tíz évi munka mellett egy milliónál is többet emésztené föl. Henszlman terveért 450, Skalniczky és Ferstl 300—300 aranyat kaptak; Ybl, mint tudva van, tervét ezuttal visszavette.

*) A V. U. olvasói sejtnei fogják e dorék hazánkfíva nevéit, ki a messze távolból már oly gyakran adá tényleges bizonyítványait soha ki nem huló honszerelmének. Honfírtásnak legjobb kivánságai kísérik őt távol vándorutain. Szerk.

SAKKJÁTÉK.

63-ik sz. feladvány. — Novotny Antaltól (Bécsben).
(E szép feladványt a „L. III. Ztg.“ egyik régi évfolyamából vettük át; de a régi jök emléket sem árt néha fölleveníteni.)

Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

Az 58. számú feladvány megfejtése.*
(B. Meszéná Istvántól.)

Világos.	Sötét.
1) B d 3 - d 4 + +	K e 4 - d 4
2) F f 1 - d 3	h 4 - h 3
3) H e 4 - g 3	h 3 - h 2
4) H g 3 - e 2 +	

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Uj-Bécsen: Cselkó György. — Hatanon: Kovács Zsigmond. — Tordán: Wolff G. és Sztankay F. — Szepe-siben: Ujlaky Soma. — Bécsben: Gold Samu. — B.-Ujváros: Kovács Lajos. — Kis-Kürtösn: Csemiczky Károly. — Poroslón: Nyilas Alajos. — Debreczenben: Sperber F. — Mooron: Radvány Vilmos. — Sz.-Fehérvárott: Madár Lipót. — Gy.-Fehérvárott: Horváth Lajos.

Rövid értesítések. Gyula-Fehérvár: H. L. Ön az 56. és 57. feladványunkat is helyesen fejtette meg. — Sz.-Fehérvár: M. L. Szivesen látjuk. — Eminek: Kuldjuk tud-vóztunket.

* g 7-en sötét gyalog áll.

Színházi napló.

Péntek, márcz. 1. „A mama.“ Eredeti vígjáték 3 felv. Irta Szigligeti. A közönség ezuttal is csaknem oly érdeklődéssel nézte végig a pályanyer-tes vígjátékot, mint mikor először adták. És érzésben a dícséret nemcsak a darabot, hanem az előadó színészeket is illeti, kik hasonló művek előadá-sában oly szerencsések, hogy valóban alig hagynak fenn valami kívánni va-lót. Alig tudjuk, melyiket emeljük ki, a zsémbeskedő mamát-e, vagy a vén szerelmes Szegfűt, vagy éppen Úri Miskát, mely utóbbi alakot jelentékte-lensége és nem épen nagy élethűsége daczára is, a mi ügyes Szerdahelyink, oly mulatságossá tudta tenni.

Szombat, márcz. 2. „Troubadour.“ Opera 4 felv. Verdítől. A mai elő-adásból különösen kiemelendő Hofbauer Zsófia, ki a czigány nő szerepében haladásnak adta tanujelét. Méltányolva említjük meg, hogy ő a játékra is kellő gondot fordít, úgy hogy hozzá etekintetben is szép reményeket köt-hetünk.

Vasárnap, márcz. 3. „Tücsök.“ Falusi életkép 5 felv. Irta Birchpfeiffer Sarolta.

Hétfő, márcz. 4. Munkácsy F.-né javára, először: „A honfoglalók.“ Eredeti dráma, 5 felv. Irta gr. Batthyány-Apraxin Julia. A mai este némi-leg eseménynek nevezhető színi előadásaink történetében. Régen volt, hogy egy egyszerű dráma előadására oly roppant és válogatott közönség sereglet-össze, mint ez este. Kíváncsi volt mindenki, a ritka tüneményben részesülni: főúri köreink egyik tagjának, még pedig női tagjának elméművét színről színre láthatni. S meg kell vallani, hogy a magyar közönség kellő lovagias-sággal s megérdemelt biztatással fogadta a nemes törekvést s elismerésének legzajosabb jeleivel jutalmazta a grófi szerzőt, ki a földszinti páholyok társaság volt és több más hiányt feleltetett. A szereplők közül Felekiné, Egressy és Feleki tünnek ki leginkább. A felvonás közöket ez alkalomra ké-szített új zeneművek töltötték be. Magáról a darabról, mint a szép irányú és nemes törekvésű szerzőnek első kísérletéről a nehéz drámai téren, ke-vés mondani valónk van. Az érdem elismerésében a közönséggel együtt

versenyünk; de hogy a historiai és költői igazságot s a drámai, művészeti alkotás szabályait kielégítő műről értesítsük a közönséget, ahhoz még új meg új kísérlet, idő és gyakorlat kívántatik. Üdvözljük a nemes szerzőt szel-lemi bajnokaink díszes sorában!

Kedd, márcz. 5. „Rendkívüli előadás.“ Eredeti vígjáték 1 felv. Irta Degré Alajos. „Gizella“ ballet 1 felv.

Szerda, márcz. 6. „Egy szegény ifju története.“ Színmű 5 felv. Irta Feuillet Oktáv, ford. Feleki. „A honfoglalók“ című dráma, mely e napon másodszori előadásra volt kitűzve, közbejött akadályok miatt elmaradt.

Csütörtök, márcz. 7. „Férj az ajtó előtt.“ Operette 1 felv. „Tűz a zár-dában.“ Vígjáték 1 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

5562. **Tetfén.** P. Zs. Vettük a cikket. Bár a többit is mielőbb világba szállit-hatnók.

5563. **Tavaszi jegyese, enyhe lány szellő.** A szép eszmének kissé költőbb ki-dolgozást ohajtottunk volna, különösen külföldjára nézve. Versek visszaküldésére legjobb akaratumk mellett sem érünk rá. De minek is? Csak megtartá őt a néhány sort má-solatban?

5564. **Marseillaise.** Gyenge, erőtlén fordítás. Nem így kellene az ily világhírű dal-lal elbánni! Különb a fölmerülő nehézségeket teljesen méltányoljuk — de épen azért új meg új kísérlet kell ahhoz, míg végre valamikép sikerül a tősgyökeres francia növény átültetése.

5565. **N.-Kálló.** F. M. Azt a „szervezés elleni beszédet“ nem közölhetjük. Elké-szett; eső után köpönyeg. Azután elmondva talán igen szép lehetett, de kinyomatásra nincs elegendő kicsinosítva. Az élő szóval előadás sok hiányt pótolhat, mit az olvasó előtt eltakarni lehetetlen.

5566. **Berky Gusztáv urnak.** (Nem tudjuk, hol). Az ajánlott cikket szivesen fogadjuk, s bár e tárgy közleményeknek nem vagyunk szűkében, reméljük, hogy előbb-utóbb helyet nyithatunk számára.

5567. **Éalszés.** Egy névtelen levélre. Lelkünkben méltányoljuk önk hazafai buz-galmát, s teljesen osztozunk azon ohajtatásban: bár e nemzetnek mindelelőbb méltóságához illő országgháza legyen, még pedig Pesten. De egyre kérjük önköt: ne pendítsék meg ezen tárgyat most, midőn annyi sarkalatos jogok megállapítása forog szőnyegen; s ne akarják ez eszmét apró adakozások után megtestesíteni most, midőn az adakozások segélyét már annyi más, közérdeklő hazai ügy veszi igénybe. Ne forgácsoljuk el erőnket s tartsunk sort, logikai rendet hazai céljaink valóításában. Erős meggyőződésünk az, hogy az országgyűlés, melynek alkalmá lesz nemokára a budai tanácssterem kényelmelen, kri-tikán alóli szük voltáról meggyőződni, föteendő közé fogja sorozni, hogy az ország há-záról országosan gondoskodják, mire nézve a külön adókövetést is szivesen fogadják a nemzet, — de akkor állandó elő egyszersmind ez önkéntes adakozások nemes verseny-tere is. Építünk fel most a tudományok pénzalapot a Kisfaludy-társaságnak, a hon-védgyalogságnak, az írói segélypénztárnak stb. Ez mind olg és szép alkalom, a hazafai részvét kimutatására, s hagyjuk a többit a következő éveknek, melyek nemzedéke bi-zonyosan nem lesz kevésbé nemeslelkű a mostainál. Nem tartunk attól, hogy önk föltre érthetnek szavainkat, s azért azt kérjük, mi tevők legyünk addig is a hozánk kül-dött 20 ftal? Arra nem vállalkozhatunk — mert gyöngédtelenség és kiméltelenség nélkül nem tehetünk — hogy azon országosan tisztelt, de sokkal nagyobb horderejű eszmekkel elfoglalt férfit kérjük meg a pénz átvételére, kezelésére és gyűjtés általi szaporításra, kit önk megneveznek szép levelükben. Nem látjuk lehetetlenek, hogy idővel még ezen ohajtatás is teljesülhessen — de most az lehetetlen. Kérjük a választ s intézkedést.

5568. **Tarokató.** Lehetlen, minden beküldött versre választ írunk. A korábbiakat is megkaptuk, az ujjakkal együtt várjuk, hogy egyszer napvilágra jöjenek. „Jóni fog, ha jóni kell és — lehet.“

5569. **L.-Komárom.** Egy tag a sok közül. E tárgyról már volt értesítés lapja-inkban.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosznaptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
Mártius							
10 Vasár.	F 4 40 vért.	F 4 Neste	26 A Maes	6 25	5 55	28 Ant. r.	5 41
11 Hétfő	H-araklus	Konst.	27 Prokopius	6 23	5 57	29 [vissk.]	5 58
12 Kedd	Gergely pápa	Maximil.	28 Vazul	6 21	6 59	1 Nisan	6 14
13 Szerda	Rozina száz	Nicoph.	1 Mártius	6 20	6 0	2 Aaron	6 23
14 Csütört	Mathild kir.	Zachar.	2 Theod.	6 17	6 2	3 [gy. h.]	6 50
15 Péntek	Kristóf. Long	Matrona	3 Eutropius	6 15	6 3	4 Lukács	7 12
16 Szomb.	Eusebia	Henriett	4 Gerasim	6 13	6 4	5 26. S.	7 39

Holdnegyed: Ujhold 11-én 2 óra 54 perczkor délután.

— **Sajtóhiba-igazítás.** A V. U. f. 6-8-ik számában megjelent s a sárospataki ma-lomkőgyár érdekében írt cikk végén e helyett: „őszinte versennyel és nem versenyés-sel.“ ez utóbbit kérjük így olvastatni: „és nem versengéssel.“ — (Verseny és versenyés egyértelmű, ellenben versengés más jelent. A cikkirő malomkőgyártalajdonos versenyre s versenyére ajánkozott a fonyi gyár ellenében, de nem versengésre, mitől távol akar maradni.)

TARTALOM.

Tokaj és régi vára (képpel). Zombori Gusztáv. — Fenmaradt jobbainkhoz. Medgyes Lajos. — Kilinkó (vége). Merényi. — Magyar nő viseletek a XVIII. századból: III. Nyári öltözék (képpel). Viskelty Béla. — Pest város új rendőrsége (képpel). — Gróf Szechenyi I. műveiből. — Pontok Magyarország múltjából (vége). Mártonffy Károly. — **Tarhat:** Adatok Petőfi halálához. XXXIX. — A „rusnyák“ elnevezéséről. — Magyar írók segélyegylete. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Irodalom és művészet. Egyház és iskola. Közintézetek, egyletek. Mi újság? A magyar Akademia palotája. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti napár.

Felelős szerkesztő **Pákh Albert**: (lak. magyar-utca 1. sz.)

11-ik szám.

Nyolczadik évi folyam.

Pest, mártius 17-én 1861.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrethben 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Gróf Teleki László.

Tizenkét évi távollét után a mult héten tisztelhetük ismét Budapest falai között a haza egyik leghivebb fiát, a magyar emi-grationak egyik legtekintélyesebb, legtevékenyebb tagját, gróf Teleki Lászlót. A sors véletlene, mely őt a hazának nem rég visz-szaadá, tudva van országsszerte; az európai és hazai közvélemény undorral fordult el azon minden nemzetközi jogot lábball tapodó eljárásától s szolgai készségétől egy szomszéd kormánynak, mely a rokonai látogatására siető s a családi együttlét örömeiben kár-pótlást kereső száműzött férfit, Drezdában elfogatá s közönséges fegyenc gyanánt azon kor-mánynak kiszolgáltató, mely egykor fejére a halálos ítéle-tet kimondá. A szász minisz-ter e tette fölött pálczát tört a világ, s ha híven akarnók tolmácsolni a magyar nem-zet efeletti mély megbotrán-kozását: ismételnünk kellene mindazon szenvedélyes és éré-lyes kifakadásokat, melyeket — csaknem kivétel nélkül — az összes hatóságok e tárgy felirataikban méltó sérelemké-pen a trón elé terjesztének.

De valamint helyeseknek találjuk ama sérelmes felkiál-tásokat, szintugy osztjuk lel-kes örömét a megyék azon tü-dvözlő iratainak, melyeket gróf Teleki Lászlóhoz intéztek, mert bármennyire sajnáljuk, hogy tisztelt hazánkfa azon t ér-ről leszorított, melyen, hazá-jától távol is, elismert erély-lyel és tapintattal mindenkor működött, s bármennyire meg-vejtjük is amaz eljárást, mely őt a hatalom poroszloinak ke-zébe szolgáltatá: áldanunk kell mégis ama véletlent, mely őt ismét karjainkba hozá s oda állitá azon t érre, melyen szep-lőtelen becsülete s hazafiusága, tudománya s államférfiuai böl-cesége uj babérokat szerzend számára, fényt és áldást a ha-

zára. — Gróf Teleki László multja biztos kezességet nyujt a nem-zet e reményeinek. Említsük meg röviden életének főbb mozzana-tait. Született 1811. febr. 11-én Pesten. A házi magánoktatás után a pesti és berlini egyetemeken végzé tanulmányait. Már 1837-ben tagja lón a m. tud. Akademiának, és Fogaras vidéke követül vá-lasztá az erdélyi országgyűlésre. 1842. megjelent „Kegyenc“ cí-mű tragédiája a nemzeti színpadon tetszéssel adatott s oly költői tehetségről tön tanuságot, mely következetes ápolás mellett bizo-nyosan a legszebb eredményekhez vezetett volna az irodalmi t éren

is. A magyar országgyűlésen 1843-ban jelent meg először a főrendi táblánál, hol a reform-pártnak csakhamar egyik ha-talmas vezére lón. Az iránta nyilatkozott közbizalom jele-ként magyarázható, hogy az 1844-ben alakult „Védegyelet“ országos elnökévé választatott s ily megiszteltetés érte a pesti „Nemzeti (később ellen-zéki) Kör“ kebelében is, mely-nek több évig elnöke volt. (Olvasóink tudják, hogy a most fennálló Nemzeti Kör szintén gróf Telekit választá tisztel-etbeli elnökéül). — 1847-s-ban a főrendi táblánál foglalta el székét, az 1848-i nemzeti gyű-lésen azonban mint Pestmegye egyik képviselője az alsó-ház egyik legtiszteltebb tagja volt. Ez év nyarán történt, hogy Magyarország az akkori fran-czia köztársaságnál is képví-seltetni akarván magát, az or-szágyűlés, királyi jóváhagyás mellett, gróf Telekit választá meg e fontos állomásra.

1849-ban september ele-jén érkezett Párisba s állomá-sát az események borultaig hí-ven betölté. A világsági kata-stropha után e hivatalos jelle-me megszünt ugyan, de gróf Teleki folyvást Párisban ma-radt, a journalistikai s társa-

GRÓF TELEKI LÁSZLÓ.